

L-EWWEL JIEN!

Guze' Diacono

L-EWWEL JIEN!

Dramm fi Tliet Atti ta'
ĠUŻE' DIACONO

Melitensia Publications
Mitbugħ fil-Progress Press
Valetta, Malta
1963

L-EWWEL JIEN! inhadmet l-ewwel darba fi-Teatru Manoel,
fit-2 ta' Frar, 1963, mill-Malta Drama League, b'dawn l-atturi:—

PAWLINA, *armia ta' xi* 37

VICTOR, *binha, ta'* 19

GINA, *gharusa ta' Victor, tamparu*

IL-PROFESSUR GUZE' VELLA

GUZI, *avukat żagħżuġh*

SUPERINTENDENT TAS-C.I.D.

SPETTUR TAS-C.I.D.

Antoinette Soler

Mannie Spiteri

Ines Farrugia

Victor Apap

Ronald A. Abdilla

Lino Falzon Santucci

Karmenu Gruppetta

Produzzjoni ta' Victor Tedesco

Direttur tal-Palk Victor Soler

Zmien ta' llum

L-azzjoni, barra mit-tieni xena ta' l-ewwel att, tigri kollha fid-dar ta' Pawlina, fil-kamra ta' barra, irrangata bhal salott.

Fil-fond, fuq il-lemin, vetrata b'bieb jaghti għal ġnien żgħir quddiem id-dar. Il-kancell tal-ġnien jehtieg li jkun jidher tajjeb. Bieb kull naħa, dak tal-lemin jaghti għall-entrata. Arloġġ kbir f'nofs il-hajt tal-fond. Telefon. Lussu minghajr tiżżin żejjed.

It-tieni xena ta' l-ewwel att fl-uffiċċju ta' Guzi.

Melitensia Publications

L-EWWEL ATT

L-Ewwel Xena

Il-Professur Vella, Pawlina, Victor u Gina.

Gina qed iddoqq żfin modern fuq tape-recorder. Taghmel mossi ta' żfin. Vella jkebbes sigarrett u jkebbes ukoll lil Pawlina u Gina, li, bhal Victor, meta tinfetah ix-xena jkollhom sigarrett f'idejhom.

VELLA: Imma kif ma tixbgħu qatt minn dak id-daqq! Kemm ma nistax għalih! Li kont nagħmel jien—

GINA [*taqtagħlu kliemu*]: Daqskemm tixbgħu mill-qari intom ix-xjuħ.

VELLA: U kif trid tħallat l-opri... U din mhix haġa ta' xjuħ u żgħażaġħ, binti — din haġa ta' gosti, ta' gosti edukati, ta' kultura. Dan selvaggiżmu, dan... dan... qed jehodna lura lejn is-selva. Qed immorru lejn it-tomtomi primittivi. Dan iż-żfin oxxen, tafux. Kollu ġesti sugġestivi... u... U le, jaħasra — fejn hi l-arti? Fejn hi l-grazzja, il-hlewwa tal-waltz?...

PAWLINA: Minn daqshekk...

GINA [*tidhol fuqu*]: U x'galbu! Hallina!

VELLA [*skandalizzat*]: Isma'! Brava!

PAWLINA [*fl-istess waqt mal-Professur*]: Gina!

GINA: Da'qt nilbsu d-dublett sal-għarqub, bil-qalziet jidher minn tahtu bil-frill u l-bizzilla...

VICTOR *jidhak.*

PAWLINA [*nofs dahħa*]: Gina!

VELLA: Mela— mela— mela— Kont se nġhid waħda! Imma, taf, mid-dublett fuq l-għarqub għall-esibizzjoniżmu hemm qabża, taf

GINA: U dak kien żmien, u dan iehor, prof!

VELLA: Mela l-galbu għandu ż-żmien!

GINA: U jien mhux hekk ridt inġhid. [*Taqbaq tghanni mad-daqq.*]

VELLA: Eh, il-galbu altru li għandu ż-żmien —

GINA: Pożi. [*Tkompli tkanta.*]

VELLA [*idur fuq VICTOR*]: Imma, Vic, għidli, ma thossx li salvaġġ dan id-daqq?

VICTOR [*ikemmex xofftejh*]: Salvaġġ, prof... Salvaġġ għaliex?

VELLA: Zarżir, thanxir— Imma, ftit tal-gost, ingħid jien. Din haġa ta' gosti, gosti edukati — mhux haġa ta' xjuh u żgħażaġh, Ġina, Victor. Iż-żgħażaġh ta' llum intilfu —

ĠINA [*taħtfu*]: Qed tara! Int stess qed tghidu!

VELLA: X'jien ingħid?

ĠINA: Qed tghid iż-żgħażaġh! [*Enfazi fuq "żgħażaġh"*].

PAWLINA: Eh, qabditek, Ġuż!

VELLA: Le — ma qabdet xejn!

PAWLINA: Qabditek fil-kelma!

VELLA: Le — fil-kelma kif? Għaliex?

ĠINA: Int iż-żgħażaġh għidt.

VICTOR [*kwazi fl-istess waqt ma' ĠINA*]: Iż-żgħażaġh għidt.

ĠINA: Int għidt li ż-żgħażaġh ta' llum mitlufin—

VELLA [*jidhol fuqha*]: Iva, għidt li ż-żgħażaġh tal-lum mitlufin—

ĠINA [*tghajbu*]: Allura!

VELLA: Allura? Allura? Jien għidt li din il-manija hatfet liż-żgħażaġh u mhux lill-kbar, lin-nies tal-ghaqal ma tagħmelx bihom.

ĠINA [*thaqqaqha miegħu*]: Iva, imm'int għidt li din mhix haġa ta' xjuh u żgħażaġh— għidt... ma nafx kif għidt...

VELLA: Għidt li haġa ta' gosti.

ĠINA: Ehe, ta' gosti, u... u ma nafx x'għidt aktar.

VELLA: Ta' kultura, ta' gosti u kultura — jiġifieri li nies ta' gosti edukati—

PAWLINA: Imma n-nies ta' gosti edukati—

VELLA [*b'daħka*]: Uff, Pawlina, int ukoll! Kif, int ukoll! Mela kulhadd kontra tiegħi?

PAWLINA: U le! Imma n-nies ta' gosti edukati jistghu jkunu żgħar u jistghu jkunu kbar, hux hekk? Mhux hekk?

VICTOR: Da' żgur.

ĠINA: Heqq!

VELLA: Iva, 'tuni nifs, qbiżtu t-tlieta fuqi! Halluni infendi wah-da, halli nfiſser ruhi, trid. Ma naghmlux li se taqbad tis-swingja int ukoll, hux, Pawlina?

PAWLINA: U hallina, ara ha ghalih!

GINA: Mur ara, kieku, x'fiha? Ejja! (*Tagħmel mossi ta' swing.*)

PAWLINA: Ara ha ghalih! Ma naghmlux li hadt ghalik?

VELLA: U x'hadit ghalija! Issa se nwaqqghu kollox ghaċ-ċajt.

PAWLINA: U mhux int...

VELLA: Uff... ma tafux iżżommu argument serju.

GINA: Ih! Serju!

PAWLINA: Ġej tghidli li se nisswingja... mhux int? Iktar int!

VELLA: Mela hadt ghalik int?

GINA (*tidhak*): Ih, ara se jiġġieldu!

VICTOR (*b'dahka*): Ara se jiġġieldu...

VELLA: Uuuuuuu... Ara kif inwaqqghu kollox ghaċ-ċajt...

PAWLINA: Jien daqskemm ma nahmelx dan iż-żfin ta' lhum — il-waltz kien sabih tant! Jiena, 'tini l-opri, u — 'tini l-opri — jiena mmut għall-opri!

GINA: Ih, x'gost, toqghod tarahom imutu... Ih, x'gost!

PAWLINA: U le, issa għaffiġtha, Ġin. Issa għidt hmerija. L-opri haġ' ohra—

VELLA: L-opri haġ'ohra. Sewwa qed tghidlek. Ghalkemm, l-opri m'humex l-oghla espressjoni tal-mużika, taf, anqas. Il-mużika operistika ma tilhaqx, inghidu ahna, il-kobor, is-sublimità... il-kobor, l-ispiritwalità...

GINA taqbad tisswingja mad-daqq, li sadattant ikun
ghadu sejjer fuq it-tape-recorder.

VELLA [*ton skandalizzat*]: Ara ftit... ara ftit... imma ara ftit! U iktar jien...

VICTOR *jidhak*, PAWLINA *tithajjar tidhak ukoll*.

VELLA: Imma allura għadkom ma ntbahtux li dan tagħkom huwa escapiżmu — biex ngħidha bħall-Ingliżi? Tridu taħarbu, taħarbu mir-realtà! X'taħsbu li hu dan il-fenomeni tat-teddy-boys u tar-rock 'n roll? Jiena narah bħala marda psikoloġika—

GINA: Da'qt tghidilna li ahna morda għax nirrokkjaw...

VELLA: Le — li, ma nasalx sa hawn, binti, imma dan, kif ġa għidt, dan escapiżmu. L-umanità hatja, u trid tinsa htijiet-ha. U ż-żgħażaġh, wiċċ imb'wiċċ ma' din il-htija kbira, ehm... iddisprata, ta' dawk li ġabuhom fid-dinja, jieshom maqtuġh, b'futur incert, instabilità politika, tixwix, dhahen tal-moħħ, min irosshom 'il hawn, min irosshom 'il hinn — donnhom inbelghu, ma jridux jieqfu u jaħsbu; ifittxu biss li jistordu, jiskru fix-xalar bla qies u bla rażan, jekk mhux ukoll fil-vizji — u... u... kif ġa għidtilkom, ma jehdewx minuta, li ma jmor-rux ixommu l-gass tal-hama li fih qed iċafalsu —

VICTOR: U kemm tpingiha kerha!

VELLA: Kif inhi...

GINA: Qed tesagera, prof.

VELLA: Le, Gina, m'iniex. Jew insejt li inti stess ftit ilu dhakt bija għax semmejtlek li-galbu?

GINA: U għax intom...

VELLA: Ahna...?

VICTOR: Intom...

VELLA: Ahna nippożaw — min qalha minnkom?

GINA: U mhux hekk?

VICTOR: Dik hi.

VELLA: Tgħidu intom, dik hmerija li jgħidu l-Ingliżi — "Don't wash your dirty linen in public" — biex ma ngħidhiex bil-Malti, għax ftit vulgari, għalkemm iktar espressiva. Imma, hares, hemm hmieg li jiġi wahdu, mill-għabra, fejn naf, mill-użu, u... u hemm min iħammeġ għax mahmuġ minnu. Hadd mhu perfett, xi haġa x'jaħsel kulhadd għandu —

PAWLINA: Hekk hu.

VICTOR: U mel' għidha.

VELLA: Imma b'daqhekk ma nistahbewx wara l-iskuża tal-pożi biex nisfogaw il-passjonijiet tagħna bla rażan ta' xejn — u bla kuxj nza u bla ndiema.

PAWLINA: Sewwa qed iġhid.

VELLA: Intom iż-żgħażaġh ma tistgħux tintebhu, għax ma tri-dux taħsbu. Jew forsi ma tistgħux taħsbu, għax psikoloġika-ment żvantaġġjati — dak li hu tagħkom tagħkom. Imma t-triq li qbadtu... it-triq... B'xafra tal-lehja ma taħsadx muntanja. Fhimtu x'irrid iġhid? Billi naqbdut triq ohra, u

nitilqu dik li twassalna għall-perfezzjoni li għaliha mahlugħin x'niehdu? Inħassru moħħna. Anzi, mhux biss, naslu biex nitilfu dak il-hena, dak... dak is-sodisfazzjon li nhossu meta ngħixu kif irid Alla. Għandek tghid, biex ninsew htijietna, qed nahaqu lilna nfusna. Sewwa qal Seneca, dak l-għaref Ruman: "Kull bniedem hati huwa l-bojja tiegħu nnifsu."

PAWLINA [*li sadattant tkun qamet tferra' l-groggijiet*]: Imma tghid li ma kontx ġej predikatur, Ġuż, [*Toffri lilu l-ewwel*]. Ha, billi grizmejk.

VICTOR U ĠINA jidhku

VELLA [*jidhak ukoll*]: Iva, waqqagħna għaż-żuffjett, int ukoll. Għandek tghid, l-umanità, wara l-miżerja u l-imrar u d-diżillużjoni ta' żewġ gwerer, għaddejja minn perijodu kritiku ta' pessimizmu, ta' tbatija u għawġ. — Il-hasra hi — taf x'inh? — li moħħa dejjem biex tahrab, li ma tridx tisma' mill-Vangelu. [*Iż-żewġ għażaġħ iddejqu b'dan it-tlabib u, medhija f'xulxin, issa jinbru, issa jibbissmu u issa jagħmzu lil xulxin.*] Kemm isir ġid li kellna hila naghdu u naqsmu fid-dwejjaq ta' xulxin minflok naghmlu bħat-tliet xadini ta' l-Indjani.

GINA: X'għamli?

VELLA: Wahda għattiet għajnejha, l-oħra saddet widnejha, u l-oħra tebqet fommha.

PAWLINA: Hekk l-aħjar, għax ma tagħli qatt.

VELLA: Le, le, Pawlina, allahares kulhadd kien jaħsibha bħalek.

VICTOR: Imma allura, profs, xi tridna naghmlu? Noqogħdu nnewhu? Li qed tghid int forsi minnu — imma ma jghoddx għalina.

GINA: U żgur.

VICTOR: Ahna —

VELLA: Tnewhu le, għala għandna nnewhu? Id-divertiment irid ikun ukoll. Imma — imma, mhux nahanbu s-salib. L-uġiġħ — l-uġiġħ ta' qalb u l-uġiġħ fiżiku — irid ikun, għandu postu fitt-twelmin Nisrani. Imma llum sirna ma tridux nafu bi saleb...

PAWLINA: Kleku sewwa qed tghid...

GINA: Il-kbar ighidu hafna affarijiet sewwa.

PAWLINA *taghtiha harsa biċ-ċiera. VICTOR jitbissmilha.*

VELLA *jibqa' sejjer qisu ma semax.*

VELLA: Ma tghidx nistghu nehilsu minnhom, is-slaieb... ghax il-bniedem bhall-gemel — jehtieg jinzel gharkubbtejh ha' jit-ghabba.

PAWLINA: Johroġ b'kull wahda wkoll!

VELLA: Id-differenza hi — jew il-hasra, jekk trid — li l-gemel ghandu l-istint u l-bniedem ghandu r-raġuni. Il-hasra, mela, ghax mar-raġuni giet il-passjoni, u l-perversità. Li kieku l-bniedem kellu hila jmexxi d-dinja bir-raġuni biss — forsi l-hajja kienet tkun monotona, imma għallanqas konna naslu fejn wasal il-gemel bl-istint — u kulhadd ighix fil-paċi kuntent b'li ghandu. Imma ahna le, ahna dejjem irridu, irridu kollox, tagħna u ta' haddiehor, tiegħi tiegħi, u tiegħek tiegħi wkoll, mill-hobża sal-mara. Basta nitpaxxew ahna —

GINA [il VICTOR]: Tini sigarrett, hi.

VICTOR: Ghadek kemm spiċċajt wiehed.

GINA: U ej... isa.

Jaghtiha sigarrett, u GINA tintafagħlu f'hoġru biex ikebbishulha.

VELLA [bla ma jieqaf għal din l-interruzzjoni]: —haddiehor jis-ta' jmur għand boxxla xjafek... sitta u sitta tnax! Jew taħsbu li qed nesagera?... Anqas sens ta' responsabbiltà ma fadlilna.

PAWLINA: Hekk hu.

VELLA: Heqq, wara kollox x'inhu t-teddy boy? Mhux is-sublimazzjoni ta' l-irresponsabbiltà? Mhux l-edizzjoni l-aktar in-educata u l-aktar baxxa u volgari tal-mentalità tagħkom? (Juri lejn GINA u VICTOR, li sadattant mōhhom f'xulxin, GINA tithanxel f'hoġor VICTOR.) Tehdux għalikom, toffendux ruhkom, ifhmuni x'irrid ngħid — meta ngħid intom irrid ingħid iż-żgħożija moderna, ta' wara l-gwerra. Mhux in-negazzjoni ta' kull sens ta' dmir, ta' kull sens ta' responsabbiltà, mhux egoizmu sfrenat li għalih la hemm ligi t'Alla u anqas tal-bniedem? Jien nara tkaxkir hawn... tkaxkir hawn... imbecilli kemm trid, puwerili wkoll, tat-teorija ta' Nietzsche, ta' l-intolleranza tal-herrenvolk li wasslet fi-agħar eċċessi tan-Nazi. Nahseb li tghidu kemm ngħid, hux?

PAWLINA: Le, hawn ghandek raġun.

GINA [lil VICTOR]: Fhimt xi haġa, Vic? Ajma, dejqitni din.

VICTOR [waqt li GINA tqum minn hoġru]: Xi haġa...

GINA tmur tbiddel id-daqqa.

VELLA [waqt li GINA tkun timmanigġa t-tape-recorder]: Uuu... m'ghidtx xi gherf speċjali. Haġa wahda ngħidilkom, u aħsbu fuqha, għax Victor donnu hadha bi kbira, għax haseb li rridkom tnewhu. Insibuha f'San Matthew — m'hemmx b'żonn ingħidilkom min qalha: "Imberkin dawk li jibku, għax isibu l-faraġ." [B'nofs dahka u nofs ċanfira lil PAWLINA] U tghid li jien predikatur.

Imma sadattant GINA sabet daqqa għal qalbha, u taqbad tisswingja. Il-PROFESSUR ifaqqa' id ma' l-ohra quddiem wiċċu, u jerfa' harstu lejn is-sema, tistħajlu jghid: "Ahfrilhom, o Sinjur!"

PAWLINA u VICTOR jinfexxu jidhku.

VELLA: Imm' imma din ossessjoni, tafux. Din ossessjoni!

PAWLINA: U hallihom igawdu, Ġuż, għadhom żgħar. Jekk ma jgawdux issa...

VICTOR [b'dahka]: Eh, spiċċalha issa... spiċċalha!

GINA tagħmillu subgħajha l-kbir ma' mniherha, u tferfer l-ohrajn.

VICTOR: Spiċċalek!

GINA: Hallina!

VICTOR: Spiċċalek!!

VELLA: Jaqaw?

PAWLINA: Ma jridhiex tiżfen.

VICTOR: Spiċċalek.

GINA: Issa naraw.

VICTOR: Issa naraw.

GINA: Isma', inti mhix miegħi tkun? Mhux miegħi tkun?

VICTOR: La niġi miegħek, u la tmur int —

VELLA: Qed nisma' f'tit sens.

GINA: Isma' l-iehor! [PAWLINA tidhak.] Iss! Aqta' kemm hu helu dan! (Mill-ġdid lil VELLA) Oqgħod saħħnu int, ukoll! Ma jarax kemm kien imur hu. Mela nsejt —

VICTOR: Le, ma nsejtx.

GINA: Eh, mela! Kemm kont tghidli: "Tiġi ghada? Tiġi ghada? Tiġi ghada?" Hux?

VICTOR: Da' żgur, mela, le, biex niltaqghu.

GINA: Eh, iva?... Biex niltaqghu? Dan, haw'. Ara jien inhobb niżfen, taf. U jkollok tehodni.

PAWLINA: U iva, Victor, inti billi tikkuntentaha kultant, mhux se taqa' d-dinja. Mhux mieghek tiżfen?

GINA: Ajma...

VICTOR: Le, le.

GINA: Dan, haw', kemm hu helu. Kif ighid hu biss. F'kollox, taf. Mhux mieghek niżfen?

VICTOR: U minni jiġu l-ħbieb. — Inti ma tghaddix minghajr żfin?

GINA: U x'fiha, ajma... Uff!

PAWLINA: Minn daqshekk, sakemm iż-żfin ma jkunx nieqes mid-dekor, u tiżfen mieghek biss, Vic...

VICTOR: Le, ma. Tibdiex int. *Jien* naf. Din affari tiegħi u tagħha.

GINA: Ara kemm hu helu, dan. Dak ghax ghajjur, taf. Aqta' kemm hu ghajjur!

VICTOR: U x'ghandha x'taqsam l-ghira!

GINA: Li ma jmissnix xi hadd! Le, mel'int ghajjur!

PAWLINA: Nghiduha kif inhi, Vic...

VICTOR: Ma, tindahalx int. Insomma, ara, jien ghajjur. Allura? Inti iżfen hawn. Ma jogħġbokx hawn?

GINA: U hawn!

VICTOR: Qed tara? Hawn le. Hawn mhux xorta tiżfen? Qed tara? Qed tara?

GINA: U ajma, kemm ksuhat!

Iċċempel il-qanpiena ta' barra.

PAWLINA: Il-bieb.

Tmur tittawwal mill-vetrata.

PAWLINA: Hawn raġel. Xi wiehed mir-raħal, donnu. Ma nafux. Dan x'irid? Mur ara ftit, Victor.

VICTOR johroġ mill-bieb tal-lemin.

PAWLINA: Inti hu ftit tal-paċenzja, Ġina, ruhi.

VELLA: Hu ftit sever.

PAWLINA: Sakemm ighaddilu. Missieru hekk kien, taf... Hadni b'halib ommi fi snieni, u —

ĠINA: Mela se jghaddilu!

PAWLINA: Tghid int, jiehu minn missieru... — xejjahni qabel il-waqt...

ĠINA: Ajma, kemm noboghdu lil min hu ghajjur.

PAWLINA: Min ighir ihobb.

ĠINA: Mela jien ma nhobbx, ghax ma nghirx.

VELLA: M'ghandniex x'inghidu, l-ghira żejda...

Pawsa.

VELLA: U ghax hawn ċerti nies li... iqisu dak li jaqbel lilhom, li joghgob lilhom... lilhom biss. Jistgħu jkollhom raġun, u jis-tgħu ma jkollhomx... imma r-raġun tagħhom biss jaraw.

Pawsa.

VELLA: ...intransigenti.

PAWLINA: Iva, Victor hu ftit...

ĠINA: Irsira jagħmilni jekk noqghodlu... tapit taht saqajh.

VELLA: U le, mhux daqshekk. Ftit rasu iebsa...

PAWLINA: U inti qed tkabbarha, ukoll Ġin. Mhux ghax ibni, imma Victor tifel tajjeb, bil-kelma t-tajba tiehu li trid min-ghandu.

ĠINA [*Ironika*]: Dak li ghandu!

PAWLINA: U inti isma' minni, u imxi ftit għal ghajnu.

Jidhol VICTOR.

VICTOR [*lil-PROFESSUR*]: Hawn wiehed jrid lilek.

VELLA: Lili? Hawn ġie jfittixni?

VICTOR: Wiehed gabillott...

VELLA: Gabillott? Mhux dak il-ksir id-devozzjoni...!

VICTOR: Ma nafx x'qal. Fuq xi għelleqi... qal trid tehodhomlu. Irid ikellmek sensaltru.

VELLA: Tridx ngħidlu x'jagħmel! Kieku tafu kif hadli rasi. Imkien ma jhallini bi kwieti. Ankj hawn ġie sabni! U dan kif jaf li jien hawn — kif sabni? Iktar int, Vic, tgħidlu li qiegħed hawn.

VICTOR: Jien fejn naf! It-tfal tieghek baghtuh hawn, qal.

VELLA: Mela m'ghandhomx x'jaghmlu dawki!

VICTOR: Ma stajtx inghidlu li m'intix hawn, anqas li ridt. Qalulu li qiegħed hawn.

VELLA: Li qiegħed hawn, eh! Baqax, jibagħtuli l-ksir ir-ras warajja. [*Wara ftit*] Ara, aghmilli pjaċir, Vic. Eħlisni minnu, trid? Imma din kbira, din. Dan qabad miegħi qisu mhara.

VICTOR: Imma jien x'ngħidlu?

VELLA: Ghidlu... xejn, ghidlu...

VICTOR: Issa jaf li qiegħed hawn.

VELLA: Ma jimpurtax. Ghidlu li dan mhux hin. Ghidlu li okkupat. Xejn, ghidlu, jekk jogħġbu, meta jrid ikellimni, jiġi jsibni l-uffiċċju. [*Deċiż*] U, ara, Vic, ghidlu li kollu għalxejn jissikkani, qed jitlef iż-żmien. Tghidlu hekk?

VICTOR: Jiena... kif tghidli ngħidlu.

Johroġ mill-bieb tal-lemin.

VELLA: Kieku tafu kif hadli rasi, kif qiegħed jiffittani... u jiġini d-dar, u jsibni fit-triq, l-uffiċċju, imma — ġej u sejjer. Il-każin... Issa hawn kien baqagħlu.

PAWLINA: Imma x'irid, Ġuż?

VELLA: X'irid? Iridni ntiħ ġidi b'xejn. Dan għandi biċċa art imqabbla għandu bi ftit ħbub. U issa sibt min iħallasni ċens tajjeb biex jehodha għall-bini. Jippretendi li għandi nħalli-hielu. Ġie joffrili ħames liri fis-sena. X'kull waħda! Jippretendu li għandek tirrofta minn butek.

PAWLINA: M'ghandniex x'ingħidu, kulhadd iqis kif jaqbel lilu.

VELLA: Mhux biżżejjed ilha għandhom b'xejn minn żmien innanniet.

Jidhol VICTOR

VICTOR [*b'daħka*]: Mar għand l-avukot.

VELLA: U jmur! Iridx imur għand ix-xjaten... u jħallini bi kwiet.

VICTOR: Il-marelli kemm irrabja! Aktar talla' u niżżel! Isma' ittendi, taf.

VELLA: Iva? Jaqaw?

VICTOR: Qal jekk ma jithallasx bil-liġi, jithallas b'idejh.

VELLA: Iva?

VICTOR: Qal sejjer ghand l-*avukat*, u jekk ma jithallasx bil-ligi — jekk ma taghtihx soddissfazzjon il-qorti, jiehu b'idejh.

PAWLINA: X'irid ighid biha? Ittendi, Ġuż, taf.

VELLA: U xi!

PAWLINA: Nies bhal dawn ma tridx iddendej kusek magghom.

VELLA: U iva!

PAWLINA: Ittendi! Ghax anqas taf kif tiġi fil-ghali. Ghax ma taghmillux garanzija?

VELLA: X'garanzija! Ma hsibtux ġej ghalija?

PAWLINA: Ma tafx x'jaghamel, ikun ta' qattaghni. Dawn mhu-miex bhalna. Dawn, aqta' biċċa minn djulek, ighid qaddisi...

VELLA: Da' żgur, hekk sew, jiġi jwerżaq tnejn, jidghi tnejn, u taghtih li jrid. Bhalek iridu.

PAWLINA: U le... u ghax...

GINA: Sewwa qed ighid il-professur.

VELLA: U mela fendili wahda favur tiegħi, Ġin. Din haġa li... f'dawn l-affarijiet trid iżżomm iebes. Jekk terhilhom, minn fuq rasek jieklu. Għal xawwathom jiġdu, —

PAWLINA: Dak m'hemmx għalfejn tghidu.

VELLA: — u mis-sebġha jiehu l-id. Iktar dawk... tara x'hawda nehodhom malli mmur id-dar. Lanqas li ma jafux li m'għandix x'nghidlu. X'kull wahda! Jibaghtuh għand in-nies...

PAWLINA: U kieku, b'daqshekk ma ġara xejn. Iktar ghax nibża' li ma jmurx isibek wahdek u jaghtik xi xebgħa.

VELLA: U hallina! Mela...

GINA: Ma tafx x'jaghamli nies bhal dawn.

PAWLINA: Qed tara? Ġina bħali taħsibha.

GINA: Bniedem iddisprat tghidx x'jaghamel.

PAWLINA: Hekk hu. Oqghod attent, Ġuż, Kieku jien naghmillu garanzija. Hemm int, qallek sejjer għand l-*avukat*.

VELLA: Allura? Imur għand l-*avukat*! Xi hsibt li se jaghamel l-*avukat*? Jaghtih parir jiehu dak li mhux tiegħu?

PAWLINA: Le. Imma l-injorant tghidx x'jippretendi.

VELLA: Billi jippretendi... iktar li għidli min jaf x'imur ipas-parlu lill-avukat, kif jaqliblu kolloxx...

PAWLINA: Uuu, jien dak li ridt ngħid. Ghax dawn injoranti, jahasra, ifehmuk il-bieċa kif jaqbel lilhom, jew jif jarawha huma, u ... u... l-avukat joqghod fuq il-hmerijiet li jisma' minghandu, u —

VELLA: U mela l-avukat xi hsibtu?

GINA: Imma veru, taf. Kieku taf x'kull injorant jinqala' l-uffiċċju, kultant. Aqta' kif itellghuhomli, kultant. Imma Ġu— (*tikkoreġi ruhha malajr*) l-avukat, kieku taf x'paċenzja lghandu —

VICTOR [*jidhol fuqha, iwissiha*]: Ġina, ara x'għidtlek...

GINA [*tinjorah*]: Veru, taf, jiġi kull injorant —

VICTOR [*jarga' jidhol fuqha*]: Ġin, ara x'għidtlek — tajjeb?

GINA: Uff!

VICTOR [*b'nofs dahka, imma jwissi*]: Hallik mill-uff. Se naqtgħuha, eh?

GINA: Imma...

VICTOR: M'hemmx imma. [*Wara ftit*] M'hemmx imma.

GINA: Imma, Victor —

PAWLINA: Hemm huma! Se jerggħu jaqbduha.

VICTOR: Spiċċa.

GINA: Iv' int ismagħni.

VELLA: X'gara?

VICTOR: Nisimghek kemm trid, imma kollu għal xejn.

PAWLINA: U għax hi rasha iebsa, ukoll. Kemm hu fonqla!

GINA: Vic, ahna m'għandniex min iġibilna. Missieri mejjet. U huti żgħar. Jien biss nista' nahdem, u ommi —

VELLA: Ighir għall-avukat?

VICTOR: Int ma tistax issib xogħol ma' haddiehor?

PAWLINA: U iva! Għax hi rasha iebsa ukoll, u l-iehor għajjur... kieku taf kif idejquni meta jaqbdu din il-kantailiena!

GINA (*imdejqa*): Int għax ma ssiblix int?

Fid-djalogu ta' hawn fuq jitkellmu l-erbgha f'daqqa, VICTOR ma' ĠINA u PAWLINA ma' VELLA. Id-djalogar bejn l-għarajjes konċitat. It-tnejn l-oħra b'xi pawsi bejn battuta u oħra.

VICTOR: Jien li kien ghalija ma taħdem ma' hadd. Li kien ghalija d-dar toqghod.

GINA: U tiġi l-manna mis-sema.

VELLA: Miskina!

VICTOR: Allura sib post ma' haddiehor. Jidhirlek li haġa sewwa tinghalaq nofs ta' nhar shih ma' raġel wahdek? Inti —

GINA [*tidhol fuqu*]: Jidhirlek li sewwa li taħseb hażin fija?

PAWLINA: U ma tarax! Ma jahsibx hażin fik...

VICTOR: Jien mhux fik nahseb hażin — fih. Ebda raġel mhu qaddis... u inti m'intix xi tfajla bla haġr, u... ma noqogħdux ninħbew wara subghajna — fuq ruhek biżżejjed.

GINA: X'jien?

VICTOR: Fuq ruhek biżżejjed.

GINA [*ma tafx x'tghid*]: Iva?

VICTOR: U jien — ifhimni, b'daqshekk ma rridx ninfama lilek —

GINA: Le, tridx tmur...

VICTOR [*jibqa' sejjer*]: — hadd ma jghidli li ghax-xogħol iridek.

PAWLINA: Vic — Gina —

VICTOR [*jibqa' sejjer*]: Għadu jilhaq ilbierah... X'iridha segretarja!

PAWLINA: Vic —

Ma jaghtix każha, qisha mhix hemm. Il-qiegħa qed tishon:

GINA: Sinjal li komdu, sinjal li għandu mnejn iħallas.

PAWLINA: Vic —

VICTOR *ma jaghtix każ ta' ommu, li tiddejjaq, tqum u taqbad u toħroġ 'il barra, mil-lemin, waqt li tghid mill-bieb lill-PROFESSUR fl-istess hin li jitkellem*
VICTOR:

VICTOR: Da' żgur li komdu...
da' żgur li komdu... u li
ma kienx komdu... Imma
flus għandu, mhux xo-

PAWLINA: Ejja, Ġuż, ejja.
Hallihom, ara, hallihom.
Għax jien...

ghol. U fuq kollox min-
ghaliya, l-avukati rgjel
iqabbd, mhux tfajliet.

*Titlaq. Wara ftit
VELLA jôhroġ warajha.*

GINA: Mela biex tittajpja ittra u biex iżżomm l-appuntamenti
hemm bżonn tkun raġel?

VICTOR: Biex tittajpja ittra m'hemmx bżonn tkun raġel, imma
l-avukati li qeghdin ghax-xoghol u ghas-serjetà bl-irġiel
jinqdew, mhux bin-nisa — bit-tfajliet.

GINA: Bhalek bilkemm ma tridx tghid li m'iniex tfajla serja!

VICTOR: Jien ma rrid ngħid xejn.

GINA: U mela tibdiex kantalieni, hej, tiftahx kotba... Da' haw,
dejjem jara x'jaqla'... Jien biex nahdem immur.

VICTOR: Mur ahdem band'ohra.

GINA: Issibli int?

VICTOR: Jien li kien għaliya toqghod id-dar.

GINA: Da' żgur.

VICTOR: Id-dar!

GINA: U aqtagħha!

VICTOR [*iqum minn fejn ikun, imur quddiem GINA, u jin-
tlewa quddiemha, hekk li jiġi wiċċu fuq wiċċha. B'sebghu ma'
wiċċha, iheddha*]: Illum l-aħħar li mort għandu!

GINA tibqa' thares' ċass lejha. Ma twegibx.

VICTOR: Smajt?

Ebda twegiba.

VICTOR: Smajt?

GINA [*nofs lehen*]: Iva.

VICTOR [*wara pawsa qasira, wiċċu ma' wiċċha*]: Smajt?

GINA: Iva!

VICTOR: Mhux iva. [*Ihdedd*] Ara nkun naf li tersaq darb'ohra
"l hemm...

GINA: Ihm.

VICTOR: Ara x'qed ingħidlek! Fhimt? Taf kemm naf naqlagh-
hom idejja, hux?

GINA: Ċiss! Naraw meta se ddejjaqni!...

VICTOR: Jekk dejjaqtek itlaq. Kemm taqta' li ndum wahdi?

Taħsibx li se nibkik?

GINA: Ih, jien nibkik! Lestili maktur.

VICTOR: Mela naqblu.

GINA: U jekk int issib ohra, tghid jien m'ghandix hila nsib iehor?

VICTOR: Mela naqblu.

GINA: Rajtx!

Pawsa qasira.

GINA: Ma jmissekx tiġi tibkilj meta niġġieldu, kemm inti hmar!
La ghandek hila ssib ohra!

VICTOR: Ibqa' sejra hekk! — U nurik.

GINA: Nibqa' sejra hekk! U ara x'inti tghid! X'qed nagħmel jien, min jisimghek?

VICTOR: Int taf x'inti tagħmel — jien ma nafx — jien ma nafx. Imma jien ma nhallix min ikabbarhomli. Mid-dar ma toħroġx jekk mhux mieghi. Anqas tiftah il-bieb ma rridek—

GINA: Iss, rajtekx!

VICTOR: — anqas tiftah il-bieb!

GINA: Da' żgur, inrabbi l-moffa.

VICTOR: Hekk irrid, hekk irrid — hekk irrid!

GINA: Ċiss! Ċiss!

VICTOR: U jekk ma joġġbokx —

GINA: Issa ma tarax li qed titkessaħ!

VICTOR: Iva, insomma, hekk irrid, nitkessaħ!

GINA: Titmagħni int?

Ma jwiġebx.

GINA: Daqskemm ghandek minn fejn!

VICTOR [*ironiku*]: Jien m'inlax avukat.

GINA: Ghax ma tmurx tifttex ix-xogħol? Jien m'ghandix 'l omni
żżommni, bhalek. Tagħtini int? Daqskemm ghandek!

VICTOR: Jien m'ghandix — u int ma tehux flus aktar minghand dak.

GINA: Xi flus, hej? Tridx tara kif titkellem! Aghmilli pjaċir...

VICTOR: Naghmillek pjačir!

GINA: U tghajjatx! Jien nahdem qieghda.

VICTOR: Xoghol iebes jaghtik l-avukat...

GINA: Int la iebes u anqas artab ma taghmel. Isma', hej, kemm se ndumu b'dil-kantalienna?

VICTOR: Anqas xejn. Sa naqtghuha l-kantalienna. Ghada niġi dritt l-uffiċċju, u jekk insibek hemm [*jagħmel sinjal ta' salib*] spicċa. Ma taranix aktar b'ghajnejk. Imma qabel, inkissirlek wiċċek.

GINA: Iva, allura, ma tirraġunax int? Allura ma rridx inghix?

VICTOR: Ma rridx naf, u ma rridx nisma'!

GINA: Titmagħna int, jew, u tibbisna?

VICTOR: Qed ilibbs —? Tmur taħdem ommok, jekk trid, mhux —

GINA [*tbejjinlu kliemu*]: Huwa taħdem hi, tibzax!

VICTOR: — tibghat lilek.

GINA: Kellhom bżonn in-nisa kollha bħalha.

VICTOR: Haġa waħda nghidlek: jekk targa' tidhol f'dak l-uffiċċju niksrha għal dejjem. — Dak mhux għax-xoghol iridek.

GINA: Mela għalfejn, hej?

VICTOR: Int taf għalfejn.

GINA [*tisfidah*]: Ghid!

VICTOR: Dak x'jambiha tajpista — għadu jilhaq ilbierah?

GINA: La għandu mnejn iħallas...

VICTOR [*jissokta ma' kliemha*]: Ighaddi ż-żmien max-xebbiet.

GINA: Aqtagħha, taf! Mieghi hadd ma jghaddi żmien — jien għandi lilek.

VICTOR: Daqskemm għandu kawżi — mur ara!

GINA: Dik affari tiegħu.

VICTOR: U tiegħi, la int għarusa lili. Paga ta' tajpista għandek?

GINA: Mela t'hiex, kiesah? Ma tafx x'paga għandi?

VICTOR: Li tghid naf, jien. B'gox liri ma tghixux erbgha min-nies u tilbes dak l-ilbies.

GINA: Ommi ma taħdimx ukoll? Int ma tafx li taħdem? [*Wara ftit, imghaddba sew*] Isma', jekk trid taghmel l-arja, sib ix-xogħol u żżewwiġni. Jew, biex inti ġej?

VICTOR: X'inhu?

GINA: X'ghandek f'rasek?

VICTOR *mifxul*.

GINA [*dejjem iżżid tishon*]: X'Inti tahseb?

VICTOR: Eh?

GINA: Biex inti ġej? Xi trid tghid?

VICTOR: Jien naf...

GINA: Eh?

VICTOR *ma jwiġebx*.

GINA: Ghid!

VICTOR: Xi tridni nghid?

GINA: Xi trid tghid? Li qed ilibbisni?

VICTOR: Jien naf! — Jien naf x'inhu jaghmel!

GINA [*imriegħxa*]: Xi tridu jaghmel?

VICTOR: Jien naf! Forsi...

GINA [*bil-biki f'lehinha*]: Forsi... X'inhu forsi?

VICTOR [*mitluf*]: Int taf!

GINA [*mhix tara aktar*]: Mela hsibtni ommok!

VICTOR *idawrilha wiċċha b'daqqa ta' harta feroċi. Tibqa' mibluġha. Thares ċass għal sekonda, imbagħad tinferx f'bikja, titlaq tigri 'l barra.*

VICTOR *jibqa' fejn ikun, b'idu għadha nofsħa merfugħa. Imbagħad jintelaq bilqiegħda, wiċċu mahfun bejn idejha. Jiehu nifsijiet qawwiġa, bilkemmi ma jithajjarx iwerżaq.*

Wara ftit tidhol ommu mal-PROFESSUR.

VELLA: Hemm arah fejnu.

PAWLINA: X'gara, Victor? Fejn marret Gina? Anqas saħħa ma qalet.

VICTOR *ma jwiġebx*.

PAWLINA: Rajt sew? Kienet qed tibki?

Jibqa' ma jwiġebx.

PAWLINA: Ergajtu tlewwimtu?

Ebda tweġiba.

PAWLINA: Hekk sejrin, arahom, kustjoni wara l-oħra. U mbagħad int [il VICTOR] dejjem tara x'taqilghalha! Aqta' kif hadilha ruhha bil-ghira... Ilibbisha l-velu ta-Torok jonqsu! [Tidhak.]

VELLA: U iva, nar tat-tiben, eh, Vic? Sa ghada jghaddilhom.

VICTOR: Int xi trid minn hawn?

PAWLINA u VELLA jinħasdu.

VICTOR [ighajjat, leħnu miksuri, fga]: Xi trid? Xi trid? Trid thallina? Mur!

PAWLINA: Victor!

VICTOR: Hallini, ma!

Jitlaq mill-bieb tal-lemin. PAWLINA u VELLA jibqgħu jharsu lejn xulxin.

PAWLINA: Da' x'inqala'?

VELLA ma jwigebx.

VELLA [wara ftit]: Tghid?

PAWLINA [wara li tagħtiha harsa ta' mistoqsija]: Uuu, ilu li ntebah! — m'ghadux ta' sebgħu f'halqu.

VELLA: Da' f'daqqa wahda.

PAWLINA: X'tahseb?

Ma jwigebx.

PAWLINA: Jien meta rajtha hierga b'dik il-herra, ghidt —

VELLA: Mhux fi hsiebek thallih jindahallek fi-affarijiet tiegħek?

PAWLINA [deċiża]: Hekk baqa' jonqos!... Jien hajti jien irrid ingħixha. Mhux biżżejjed haqarni missieru!... Ihm... Mela!

VELLA: Hekka haqrek missieru!

PAWLINA: Haqarni ngħid! X'm'ghamillix? Ma bidilnix, għal darba tnejn? Ma marx bi flusu għand nisa oħra?... U minn fuq jiġi lura u jballatli...

VELLA: Tghid sab min imlielu rasu?

PAWLINA: Min jaf! Tghidx le. [Ton meditattiv] Sabni għal taht snien... [Mill-ġdid għat-ton ta' qabel] Tghidx le. Hawn biżżejjed ghajjurin madwarna.

VELLA: Imma x'irid?

PAWLINA: [ghadha thewden fuq żewġha]: Hadni minn taht djul omni biż-żibeg f'idejja...

VELLA: X'irid? Li jordnalek hu?

PAWLINA: Min jaf... Minn dejjem kien stramb u kapriċċuż. Għad ikun it-tieni missieru.

VELLA: Eh, trobbija hażina! Dak li jgħib il-fsied żejjed.

PAWLINA: U fejn naf... jekk tffissidhom mod...

VELLA: Taghtu hom kunfidenza wisq. Jiena tnejn ghandi, u nhobbhom daqs dawl għajnejja. Imma d-dixxiplina trid tkun.

PAWLINA: U la jkun minn qaddishom...

VELLA: Naghmlihom qaddishom, kieku nkun jien!

PAWLINA: Taf kif inkwitani, hux? Ga qabbadni wġigh ta' ras, ara.

VELLA: Imma da' hekk, f'daqqa wahda?

PAWLINA: F'daqqa...

VELLA: Qatt ma wriek xejn qabel?

PAWLINA: Le... biss, ftit ilu qalli xi haġa li ma għogbitnix. Kont qed naghmel il-make-up u ġie qalli biex innaqqas il-kulur. Speċi ried ighidli — u qalli: — "Ma joġġhodlokx wisq rouge, ma..."

VELLA: H'm, bdejna nsiru rġiel. Għax ma taghtihx daqtejn fuq patattu, u trażżnu!

PAWLINA: Imma kif... Din ta' llum qatt ma kont nistennieha. anqas f'mitt sena. Dan kif f'daqqa wahda...? Isma', huwa x'qallek sewwasew?

VELLA: H'm... ma qalx wisq...

PAWLINA: Għax jien, emminni, bilkem fhimt sewwa x'qal.

VELLA: Ma qalx wisq — qalli nitlaq 'il barra. [Wara ftit] Qatt semmielek xi haġ'ohra fuqi?

PAWLINA: Le... qatt.

VELLA: Qatt ma ġieblek kliem fuqi?

PAWLINA: Qatt, anqas qatt. Jigifieri... fuqek tkellimna, fejn naf... haġa u ohra... imma mhux hekk... qatt ma hadha kontra tieghek... qatt ma qalli xejn... Taf x'qed inghid, qaltlux xi haġa Gina?

VELLA: U dik x'inhi affari tagħha?

PAWLINA: Mhux affari tagħha, imma x-xitan anqas taf kif idef-

fes denbu. Ma rajtx kif telqet bla kliem u bla sliem. Bilfors tlewmu. Inti ma rajtux wiċċu? Donni rajtlu d-dmugh f'ghajnejh.

VELLA: Allura?

PAWLINA: Ġibux il-kliem fuqna?

VELLA: Tghid int...

PAWLINA: Forsi qaltlu xi haġa hi? Int taf, id-dimonju? Ih, x'inkwiet qabbadni!

It-Tieni Xena

Fl-istudju ta' GUŽI, l-avukat. ĠINA bilqieghda fuq pultruna, GUŽI bilqieghda fuq minkeb ta' l-istess pultruna.

ĠINA: Ma nafx x'se naghmel. Da'aqt ma niġix aktar.

GUŽI: Mela!

ĠINA: Le, bis-serjetà, taf. Victor ma jridnix. Ilbieraħ iġġilidna bl-ikrah, u jekk nibqa' nwebbes rasi jitlaqni għal kollox — xejn ma jrid. Dak li jghid jagħmlu.

GUŽI: Mhux li kien!

ĠINA: Iss, x'int helu!

GUŽI: Niżżewġek jien.

ĠINA: Le, grazzi, m'ghandix bżonnok.

GUŽI: Għadek ma fhimtx kemm inhobbok...

ĠINA [*imdejqa*]: U ajma!

GUŽI: Iva, ejja nippruvaw.

ĠINA: Xi trid nippruvaw? X'kull wahda! U hallini, Guż. Ejja, xi tridni naghmel? [*Taqbad se tqum.*]

GUŽI: Irridek tiżżewwiġni.

ĠINA: Ih, mela le!

GUŽI: Ġina qed inghidlek bl-akbar serjetà. Mieghi ma jkun jonqsok xejn, tkun hienja. Biss biss, ma tkunx mahqura bl-ghira kif qed jiġrilek ma' Victor. U ma jkun jonqsok xejn. M'hemmx għalfejn inghidlek. Taf kif nistmak issa — aħseb u ara kieku tkun marti. [*Imellsilha wiċċha.*]

GINA: Ghada!

GUZI: Iva int ahsibha ftit!

GINA: U xi tridni nahseb? La ma nhobbokx...

GUZI: Jekk ma thobbnix, ghallanqas tirrispettani. Mhux hekk?

GINA: Bir-rispett ma naghmlu xejn.

GUZI: Għall-imhabba nahseb jien. Jien għandi biżżejjed għat-tnejn. Jien liliek irrid.

Jaqbadha minn driegħha. Tingħbed lura minnu, imma mhux wisq.

GUZI [*jibqa' sejjer*]: Ma tarax kif jien miġnun warajk. Ma jimpurtax billi ma thobbnix, basta thalli lili nhobbok.

GINA taqbadlu driegħu kif ikun qed imellisha, u tmiss il-buttuni tad-deheb li jkollu mal-pulzieri.

GUZI: Ihm?... Meta sa tiddeċidi?

GINA: Kemm għandi grazzja magħhom!

GUZI: Ma taħsibhiex, għid?

GINA: Puh, kemm int kattiv! Tihomli! Aqta' kemm int kattiv!

GUZI: Mhux ġa għidtlek —

GINA: Ha' naghmilhom imsielet... Kattiv...

GUZI: Kemm int kiesha — għax qed tghidli hekk? Jiena qatt għadtek minn xi haġa? Imma daww rikordju ta' omni — mhux ġa għidtlek — ma nistax nagħtihomlok.

GINA: U tihomli, puh! Kemm haadt grazzja magħhom!

GUZI: Le, Ġina, dawn le.

GINA: Qalbek hażina — aqta' kemm int qalbek hażina! Basta tghid li thobbni.

GUZI: Inhobbok? Miġnun għalik! Trid temminni?

GINA: Ma tantx int miġnun... Basta tghid għal Victor.

GUZI: Għax qed titkellem hekk, Ġina?

GINA: Daqsu interessat.

GUZI: U hallina — se thallatni ma' dak. Mhux —

GINA: Tihomli, hi.

GUZI: Dawn le. Int ma tafx li kulma titlobni nagħtik —

GINA: Tagħtini — il-qamar fil-bir, imma. Kieku naghmilhom imsielet.

GUZI: Ġin...

GINA: Ikunu joqoghduli! Hux, ma jkunux sbieħ?

GUZI: Min hu sabiħ kollox jogħqodlu.

GINA: Iva, kiesah... kieku kliem għandek. Ha' nara — aqlagħhom ftit.

GUZI: Ġina, le. Għalfejn?

GINA: U ha' narahom biss — ha' narahom ma' widnejja.

VICTOR: Kieku nagħmlu safra twila...

GINA: Forsi għad immorru... Ġib!

Kif titkellem toħroġ mill-borża mera żgħir.

GUZI [*rassenjat, waqt li jaqla' wahda mill-buttuni, u jagħtihielha*]: Issa kieku jiena se nħallik titlobni — jien ninventa x'nagħtik... Taħseb li nieħu gost niċhadlek xi haġa?

GINA tagħmilha ma' widintha, u tara fil-mera.

GINA: Ih! Qed tara kemm tixraqli! Hux tixraqli? Hi, Guż, 'tihomli. [*Titfessidlu*] Inkella —

GUZI: Ġina —

GINA: — inkella żgur ma niġix iżjed!

GUZI: Iva, ara...

GINA: Ma rridx naf. 'Tihomli.

GUZI: Ismagħni —

GINA: Le [*Bi fsied*] Tihieli l-oħra, hi. [*Tnewwel idha, miftuħa u tistenna bi tbissima. Taf li ġibitu fejn riedet.*]

GUZI: U x'ngħidilha lix-xiha? Kienet tathomli hi, meta —

GINA: Għidilha li tlifthom.

GUZI: Mela dawn affarijiet li jintilfu — it-tnejn f'daqqa?

GINA: U ajma, x'int kiesah! Kemm se ġġibha bi kbira. Hi, Guż, tihieli.

Mingħajr kliem, GUZI jaqla' l-buttuna l-oħra, u jagħtihielha.

GINA [*waqt li GUZI jkun jaqla' l-buttuna mill-pulzier*]: Żgur m'għandekx hila ssib skuża. [*Malli jkollha l-buttuna l-oħra f'idha*] Issa tara kemm jiġu sbieħ! [*Ferhana, tmur quddiem l-iskrivanija, tqiegħed il-mera ma' xi kotba, iżżomm il-buttuni ma' widnejha, wahda f'kull id, u tipprowa tara fil-mera, milwiġa tnejn. Imma ma tistax tara tajjeb, u ddur fuq GUZI, bil-mera f'idha.*] Żommhieli, ha nara.

GUZI jzommilha l-mera, bla ma jqum.

GINA [waqt li tara fil-mera]: Sbieh, eh?... Hux kemm joq-oghduli?

GUZI: Dak deheb antik.

GINA: Malli nitlaq minn hawn nibqa' sejra dritt ghand l-argen-tier, xbin.

GUZI: Issa Victor x'ighidlek, meta jarahom f'widnejk?

GINA: Xi tridu jghid? Nghidlu li sibthom.

GUZI: Se jemnek — dawk hwejjeg li ssibhom?

GINA: Ikollu jemmen. [B'refgha ta' kitfejha, wara ftit] Ma tistax issibhom f'kaxxa?

GUZI: U jekk igaghlek tehodhom l-ghassa?

GINA: Mela x'jaghamel! Dak x'inhi affarih? Igaghalni dak!

Sadattant, GUZI raga' qed imellisha. GINA tqiegħed il-buttuni fil-borża. GUZI jbusilha idha. Jahbat se jbusha fuq fommha, tiqafli ftit, ibusha fuq mohha. GINA, bierda, thallih.

GUZI: Kemm inhobbok! Kemm inhobbok, Gina! X'naghamel kieku ma naraxx aktar? Imqar dawn is-sagħtejn ta' kuljum, kuntent. Aghmilni rsir tiegħek, Gina, kuntent... Hallini nagh-millek hajtek hienja.

GINA: Ma jistax ikun, Guż. Xi trid tagħmel? La lhaqt habbejt lil dak il-broxx.

GUZI: Li kienet tisthoqqlu mħabbtek, għallanqas.

GINA: Minn daqshekk m'hemm x'paragun bejnek u bejnu. Inti tistmani hafna aħjar. Miegħek insib xorti, kieku... imma...

GUZI: Mhux għax nistmak aħjar biss. Miegħi xejn ma jkun jonq-sok. Victor x'jista' jagħtik? Int stess tgħid li qatt ma hadem f'ghomru. X'int tittama, allura? Xi skola jaf? Iqaddek tistenna... U mbagħad, kif tridu jzommok? Imbagħad int! — thobb tilbes, trid tixxala, trid il-karozza...

GUZI għadu b'idejh ma' kitfejha. Issa GINA tinhall minn idejh.

GINA: U iva, ngħaddi mingħajrhom.

GUZI: Ma tghaddix. Isma' minni. Gina, għax jien fhimtu n-natural tiegħek. Int ma tistax tghaddi mingħajr lussu, Gina. Int hekk magħgħuna... imtajra. Int thobb il-frugħa.

GINA: Iss, prosit! U hallina!

GUZI: Hekk hu, Gina. Jien gharaftek.

GINA: U int trid ikollok mara mtajra?

GUZI: Jien irrid lilek — irridek kif int — irridek b'ghajnejja miftuha. Int trid wiehed li jaghtik kulma tixtieq qalbek, li jzommok fuq l-idejn, kif irrid naghmel jien, inkella tbatì.

GINA: Jien anki b'hobż u ilma nghaddi — basta jkolli 'l Victor.

GUZI: Aktar ma tkun kelb, aktar tkun ixxurtjat fid-dinja. Tfajla sabiha bhalek, int jixraqlek titqadded ma' dak?

GINA [*b'nofs dahka*]: Imqadded int, mhux Victor!

GUZI: Min qallek...

GINA: Imqadded sabih!

GUZI: Mhux qed nghidlek li Victor imqadded. Qed nghidlek li se jqadded lilek bil-ghira u l-buri tieghu, u bil-ghaks li jitfghek fih malli tizzewgu.

GINA: Basta jkolli lilu.

GUZI [*ighajjed*]: Lilu rrid u lilu niehu.

GINA: Hekk hu.

GUZI: Imbaghad, meta jibda l-ghawg, taghti fuq sidrek. Imbaghad ikun tard.

GINA: Mhux jien inbati...

GUZI: Belha!

Skiet.

GUZI: Ahsibha sew, belha l'int, u bil-ghaqal.

GINA: Xi tridni nahseb?

GUZI: Jiena naf b'nisa li ghamlu bhalek, ma qisux dak li jigi wara, u b'mod jew iehor kollha batew — jekk ma spiçcawx hażin, ukoll.

GINA: Issa la lhaqt habbejtu, ghalxejn tghidli. Xejn u xejn ma jifridni minnu. Ma ggilidniex kemm-il darba? Mhux dejjem ghalih ergajt waqajt?

GUZI: Xbejba bhalek taqa' ghal —

GINA: U hu waqa' ghalija. [*Taqbad tidhak.*] Kieku jismaghna Victor x'ahna nghidu, jaqtghalna rasna t-tnejn.

GUZI: Ma jaqtghalna xejn!

GINA: Iva! — għadek ma tafx kemm hu feroċi! Ma jrid xejn jiġi u jwāhhalli daqtejn quddiemek talli m'obdejt minnu u ġejt hawn.

GUZI: Hekk baqa' jonqos, jarfa' jdejh fuqek.

GINA: Se jiddardar! Ibierah wāhhalli daqqa ta' harta!

GUZI: U int toqghodlu!

GINA: La nhobbu!

GUZI: Jahseb li għadna ngħixu fl-għerien.

GINA: Mhux jien nahti? Ma jridnix niġi hawn. U li kont nirrispettah tassew, ma kontx niġi. Imma, kif ingħidlu — jien għandi bżonn naħdem. Jagħtini hu, u nogħhod id-dar.

GUZI: Xi tridu jagħtik?

GINA: Għalhekk. La m'għandux minn fejn jagħtini hu, ikolli naħdem. U mhux mieghek biss ma jridnix, taf — għalkemm għalik għandu għira speċjali, lilek ma jahmlekk pingut!

GUZI: Dak għax jaf li għandek ġibda lejja.

GINA: Ih, kieku taf! — Anqas ma' haddiehor, taf. Xejn — asso-lutament ma jridnix nohroġ mid-dar jekk ma nkunx miegħu.

GUZI: Imissu jżommok fil-but.

GINA: Tahsibx. Li kien jista'...

GUZI: Gina, oqghod fuq kilemi — se tbat i miegħu. Int magħmula mohħ ir-rih, għandek natural ferrieħi, thobb il-hajja, u dak iżommok bħal mummja. Ilibsek fardal — imqatta' — u jħallik fil-kċina tqaxxar il-patata. Jew issewwilu l-kalzetti. Jekk ma jibagħtekk taħdem.

GINA: Kuntenta. Basta għalih.

GUZI: Il-poeżija sabiha għalissa. Halli tibda l-proża.

GINA [*tqum bilwieqfa*]: Halli naħseb, għax sar il-hin.

GUZI: Għad m'humieħ is-sitta.

GINA: Ih! Nieqes għaxra.

GUZI: Għad m'għamilna xejn.

GINA: Mhux int, toqghod titkellem fil-vojt.

GUZI: Kemm tkun imgħaġġla biex titlaq!

GINA: Allura, la sar il-hin. U jekk ma niġix għada —

GUZI: Kif, ma tiġix?

GINA: Jekk ma jħallinix...

GUZI: Ma jhallikx...?

GINA: Mhux hu jikkmanda? Jekk narah, taf, ghax, jekk ma jigix hu, ma mmurx jien. M'iniex se naqa' ghalih. Kemm ghajjartu lbierah...

GUZI: X'ghidtlu?

GINA: Kulma ġieni f'isieni.

GUZI: Kellu bżonn jiehu ghalih!

GINA: Huwa ha, tibzax. Faqqaghli daqqa ta' harta — ċlaqq!

GUZI: Ma jisthix?

GINA: Kien haqqni.

GUZI: Tahseb li ghandu jarfa' jdejh fuqek?

GINA [*tarfa' spallitha*]: La kien haqqni... wegġajtu b'ommu.

GUZI: Mhux il-verità?

GINA: Iddispjaċieni wara. Imma daqs kif tilifni mid-dinja!

GUZI: Iva x'qallek, mela?

GINA: U xejn — hmerijiet ta' rasu. Imma ghandu habta jitilfek mid-dinja — imbaghad, kif joqtlok, meta jrid tghaddi tieghu *bilfors*...

GUZI: U inti dekor tieghek li tidhol hemm ġew? Jien ma nafx kif thallik ommok... meta jkun hemm l-iehor, imbaghad. Anqas haqq li forsi tiċċappas b'dak li jghidu fuqhom.

GINA: Jien ghal Victor immur.

GUZI: U Victor iwahhallek bil-harta.

GINA: Meta jkun haqqni... [*Tidhak*.]

GUZI: Mhux raġuni. Dak irid iġibek fejn irid hu. Iġibek li anqas tażżarda tarfa' ghajnejk mill-art. Tapit taht saqajh jaghmlek.

GINA [*bi tbissima, forsi biex tinki*]: U noqġhodlu. La nhobbu...

GUZI: Imma kemm hawn min hu xxurtjat. Jien nixtieq naghtik l-ilma jiżfen u ma tridx taf bija — u dak iżebilhek, isawtek, ghal bżonn jibdlek —

GINA [*taqtaghlu kliemu, tmidd żewġ passi 'l barra*]: U aqtaghha! Kemm ghandek ghalih bl-ikrah.

GUZI: M'ghandix raġun?

GINA: Ghaliex? Ghax hadlek lili? Hawn tant tfajllet sbieh!

GUZI: Ghax hadli lilek, u ghax jistmak kif jistmak. [Pawsa.]
Tfajllet sbieh hawn kemm trid, imma dak ma jghoddx.
Jien lilek inhobb.

GINA [b'dahka]: X'taghti u teħles minnu?

GUZI: X'ma naghtix, trid tghid. — Allura issa miġġildin?

GINA: U kif!

GUZI: Fihsiebek targa' tkellmu?

GINA: Jekk jaqa' hu...

GUZI: U jekk ma jaqax?

Ma twegibx.

GUZI: Eh?

GINA: U fejn naf... Kemm sar hin!

GUZI: Fihsiebek taqa' int?

GINA: Mela!

GUZI: Mhux li kien jitlek!

GINA: Minnek se jisma'! U kieku stess, ara ma taħsebx li, kieku
niġġieleo ma' Victor bis-sod, se nithajjar għalik!

GUZI: U ej, kemm tarani ikrah!

GINA: U anqas... Mela jien irrid xih!

GUZI: Mela jien xih?

GINA: U mela x'int? Għaliya xih, Sahħa, Guż. [Tielqa.]

GUZI: Kemm ma tahmilnix! U jien tant inhobbok!

*Jahbat se jghannaqha. Tiżgiċċalu. Jaħtfilha driegħha.
Jibqa' b'id waħda f'idejha it-tnejn.*

GINA [b'dahka ċajtiera]: Hallini.

GUZI: Kif sraqtli qalbi! Minn tak dak is-seher f'ghajnejk?
Li kienet taf ommok kemm se nbati jien —

GINA [kif taqla' idha minn bejn idejha]: Kienet tarmini, nahseb...
Tatà! Għada fit-tlieta...

Titlaq.

GINA [kif tghib, b'dahka ċajtiera]: Caw!

*F'daqqa waħda, id-dahka tinbidel f'ghajta ta' "Ajma!
ajma!" Hekk kif GUZI jitlaq jigri lejn il-bieb,
tidhol tigri GINA, idha ma' wiċċha, tibki. Għal*

*ftit ma jidhlux fuq xulxin. Wara GINA jidhol
jigri VICTOR. GUZI jzommu.*

GUZI: Ej!

VICTOR ma jaghtix kažu, imma jieqaf, imghaddab.

VICTOR [*lil GINA, ihedded*]: M'ghidtlekx, jien, ma tigix hawn?

GINA: Int min int? Lilek min jafek, lilek?

VICTOR [*jahbat se jersaq lejn GINA*]: Ma tafnix lili?

GUZI [*izommu*]: Mhux hekk...

GINA: Jien biex nahdem niği hawn. Ghidlu int, dott, ghax dak
min jaf x'jahseb. [*Ghadha toghrok wičča.*]

VICTOR: Ma jimpurtanix!

GINA: Se jiği jballat, hawni, xi hsibtni! [*Tmiss il-warrani ta'
rasha.*] Ahh, Habbatli rasi mal-hajt bid-daqqa li tani. [*Tibki.*]
Ahh!

GUZI: Mhux hekk...

VICTOR: Jien m'ghidtlekx ma tersaqx 'il hawn?

GINA: Ahjar ghalik x'ghidtl. U jien — u jien li rrid naghmel. U
m'intix se tikkmandani int!

VICTOR: Jien lill-gharusa tieghi jien nikkmandaha, ghax jien —

GINA [*taqtaghlu kliemu*]: Min qallek li jien l-gharusa tieghek?

VICTOR: Eh, iva? M'ghadekx l-gharusa tieghi?

GINA: Kont xi darba... kont belha... U mur, ja salvağğ!
[*Tghajjat, ghadha qed tibki*] Ja salvağğ! U mur... Lili ġejt
taghmel l-ghassa? Lili?

VICTOR: Lilek — ghax minghalija kont l-gharusa tieghi.

GINA: Minghalik, imma. Ġej jballat, hej. X'haseb? — Ma—
U mur, u hallini!

VICTOR: Jien ghidtlek...

GINA: Ma tafx kemm ghandi min ihobbni!

VICTOR: Mela ibza' ghalihom, taf — jaqbillek.

GINA: Ġej jaghmel l-ghassa!

VICTOR [*wara ftit*]: Ġina, ġejja?
Ma twegbux.

VICTOR: Ġina...

Tpoğgi bilqieghda.

VICTOR: Gina, ma nargax inghidlek.

GINA [*tgholli spallitha*]: Mela ghadek hawn?

VICTOR [*wara ftit*]: Gina, jien ma nitlobx hniena.

Tohroġ mera mill-borża, u taqbad tifli wiċċha. VICTOR jitleq 'il barra.

It-Tielet Xena

Fid-dar ta' PAWLINA. L-istess bhall-ewwel xena. Għad-diet xi ġingħa. Filghaxija, dalam. Il-bieb tal-vejrata miftuh. Bozza mixgħula fuq il-kanċell.

PAWLINA, VICTOR u VELLA. VICTOR imghaddab sewwa.

VICTOR: Ma, ara x'qed inghidlek, għax tagħli!

VELLA: Fejn taħseb li wasalt biex thedded lil ommok, int?

VICTOR: M'iniex inheddidha, u lilek hadd ma qabbżek! Min bagħat għalik?

VELLA: Tkunx pastaż! Din id-dar t'ommok, mhux tiegħek — ma jidhirlekx li qed tabbuża mit-tjubija tagħha? Jien qiegħed hawn bona grazzja tagħha. U qed nitkellem għax nirrispettaha.

VICTOR: Li kont tirrispettaha... kont... kont... [*nofsu jibki*] ma kontx tistmaha... hekk.

PAWLINA u l-PROFESSUR jinħasdu. PAWLINA tingaras.

VICTOR innifsu donnu jindehex bi kliemu. Jibqgħu iħarsu t-tlieta lejn xulxin.

VELLA [*sa fl-aħħar*]: Victor — ibni — hemm hwejjegħ li ma tasal qatt blex tifhem qabel ma ggarrab hafna mrar. Meta nkunu għadna żgħar, il-hajja — narawha — hekk, mod iehor, narawha b'ċertu idealiżmu li forsi ma jhalliniex nittransiġu. Imma... meta tibda tifhem u tappprezza aħjar, ma tonqosx mill-karità Nisranija — kieku ċertu kliem tqisu qabel tghidu.

VICTOR: Ċertu kliem, jekk ma jdoqqx għal widnejk — tista' — Tkellimx lil min ma jkellmekx.

VELLA: Ara ma taħsibx li jien għandi pjaċir inkellem lilek. Imma lil ommok ma tinsultahix quddiem.

VICTOR: Ghandek raġun, għax int tirrispettaha hafna.

VELLA: Aktar milli taħseb int! Għad tkun taf kemm nirrispettaha 'l ommok.

VICTOR [*ironiku*]: Meta nikber, hux? Meta nagħmel l-għaqal.

VELLA: Meta titgħalliem liema hu r-rispett li l-iben għandu jgħib lil ommu —

VICTOR: Fihsiebek tgħallimni int?

VELLA: — li l-manjieri hżiena huma dnuv kontra l-karità.

VICTOR: Mistagħġbin kemm taghti eżempji sbieħ bil-kliem.

VELLA: Ma jidhirlekx li qed ittawwal ilsienek iżżejjed?

VICTOR: Min, jien? Jien ġa għidtlek li m'għandix pjaċir nitkellem mieghek.

PAWLINA: Vic...

VELLA: Li kont f'lok ommok jien, kont nurik...

VICTOR: Imma m'intix ommi! U lili m'għandekx għalfejn tkellimni, għax m'għandix pjaċir inkellmek.

PAWLINA: Victor! Hallina ftit, Ġuż. Ha nkellmu jien, trid? Hu paċenzja. Stenna ftit il-ġnien.

VELLA: Bilkem ta' min jafdak miegħu.

VICTOR: Tista' tafdani m'ommi — mieghek ahjar ma jaf-dawnix.

PAWLINA: Hallina ftit wahedna, Ġuż. Jimporta?

VELLA: Iva.

Johroġ fil-ġnien.

PAWLINA: Victor, qed tindahal fein ma jesgħakx.

VICTOR: Jesagħni, ma. U qed nindahal bi dritt, għax int ommi.

PAWLINA: Ommok — mhux martek, jew bintek. Għadek żgħir b'leż tindahal f'dawn l-affarijiet.

VICTOR: Tgħallimt, ma, tgħallimt. M'għadnix żgħir wisq la ipproponajtli li niżżewweġ. U jekk ridtni niżżewweġ lil Ġina, insieha. Ġina spjèċat — u taf għalix? Għax għajritni bik meta waqftilha.

PAWLINA [*milquta*]: U dak iġġaddi, Vic. Vic, ismagħni. Ġużè ilu hafna jixtieq jiżżewwiġni, imma ma jistax imhabba

wliedu, ghax dawk imkabbrin daqs ix-xjafek, u jidhrilhom li jien m'iniex tajba biżżejjed ghalihom.

VICTOR: Li kien tassew... ihobbok [*minn taht l-art, ghoqla f'gerżumtu*] — ma kienx jaghti każ ta' dak li jidhrilhom uliedu.

PAWLINA: Mhux billi tghid int, ibni. Hutu sabu x'ighidu wkoll.

VICTOR: Ahjar ghalihom!

PAWLINA: U taf li wliedu t-tnejn kbar, xebbiet it-tnejn.

VICTOR: B'daqshekk?

PAWLINA: Daqskemm huma mkabbra. Kif tridni nghix maghhom?

VICTOR: Din mhix raguni. Ma jistax ikun li tkompli f'din il-hajja, ma!

PAWLINA [*trid taqta'*]: Dan il-kliem kien ikun jista' jghiduli missierek li kien ghadu haj — avolja haqarni kemm felah — imma mhux int, taf!

VICTOR: Issa hawn jien flok missieri.

PAWLINA: Bdejna nilhqu — huwa daqsu qed iggibli x'niekol!

VICTOR: M'hemmx ghalfejn tniggeż, ma.

PAWLINA: Jien mhux qed inniggeżek, imma taf, hux, Vic, minn fejn jiġi s-sold li ghandna?

VICTOR [*mortifikat*]: Naf.

PAWLINA: Taf, hux?

Ma jwiġebx.

PAWLINA: Taf li lil Gużè ftit ilu keċċejtu minn daru, mhux minn darek — ghax il-kera hu jhallsu?

VICTOR [*iddisprat*]: Ma jimpurtanix.

PAWLINA: Kif — ma jimpurtakx?

VICTOR: Ma jimpurtanix.

PAWLINA: Victor, isma', jehtieg naraw x'naghmlu. Ma nistghux nibqghu sejr in f'din il-hajja.

VICTOR: Sewwa qed tghid.

Jisktu. Jibqghu lejn xulxin.

PAWLINA: Isma', Vic, haresh, l-ewwel irvinali hajti missierek. Ara issa ma tippruvax int, taf. Ghax m'ghadnix naghga...

biex jekk hemm min qed jimliek ghalija —

VICTOR [*jidhol fuqha*]: Hadd mhu jimlieni.

PAWLINA: — biex jekk hemm min qed jimliek ghalija, jarga' jabsibha. Jekk hawn min qed ighir —

VICTOR: Min qed ighir?

PAWLINA: Ma nafx. [*Pawsa qasira.*] Imma jekk hemm xi hadd qed taghmel bih il-ghira, se jibqa' f'wiċċu. Ghax hadd mhu se jordnali hajti, anqas int. Batejt biżżejjed f'hajti. Tkiddejt biżżejjed. Bkejt biżżejjed. Issa fl-ahhar qed nara ftit tal-hena, qed inghix bhan-nies...

VICTOR: Bhan-nies! Liema nies?

PAWLINA: Victor, biżżejjed!

VICTOR: Liema nies?

PAWLINA: Victor, biżżejjed! Victor, sikket ilsienek! Ghalxejn qallek — kemm int ilsienek velenuż!

VICTOR [*kwazi jitlobha*]: Ma, jien il-verità qed inghidlek. Dak li nisma'. Nahrab min-nies jien, ma!

PAWLINA [*ċinika*]: Tahrab xejn min-nies. Hadd mhu —

VICTOR: Nahrab, ghax kull kelma tniggeż, anki jekk —

PAWLINA: Hadd mhu ahjar minn hadd.

VICTOR: — ma jghiduhix ghalija, inhossha f'qalbi. Malli jsemmu xi haġa... [*jieqaf*]... inhoss fawra f'wiċċi — jekk ma jintebhux bija, u jaqtghu l-kliem!

PAWLINA: In-nies l-istess tghid fuqek, tista' tkun l-akbar qaddisa.

VICTOR: Jeghmzu lil xulxin, u jieqfu. [*Jolfoq.*] Ghax ghandi nahrab min-nies jien, imhabba fik? [*Pawsa. PAWLINA mifxula.*] Taf li inti fridtni minn Ġina? Taf li mhabba fik? Allura int fik biss tahseb? Toqghodx issemmili flus, taf. Ghax jien ngħaddi b'kollox, u barra fuq targa norqod ukoll.

PAWLINA [*tisbel*]: Vic, wasalna għal fatti, milli qed nara.

VICTOR: Għandu jkun...

PAWLINA: Għandu jkun, Vic? Iva, Vic? [*Deċiża.*] Mela, ismagħni. Int orqod fejn trid — hux fuq targa għidt? — u int kul li trid... imma jien li batejt batejt. Irqadt biżżejjed fuq sodod iebes, u kilt hobż iebes biżżejjed. Alla wahdu jaf x'garrabt jien, u mniex għaddejt. Oqghod żgur li minn

sidri velenu reddajtek mhux halib —

VICTOR: Mank mitt!

PAWLINA: Mank mitna t-tnejn! U hlisna!... Imma la bqajna hajjin, m'inlex se nindifen qabel il-waqt. U ismaghni — u — ifhimni, Vic. Jekk ma joghgbokx —

VICTOR: Iva, ma, nitlaq.

PAWLINA: Hallini nitkellem. M'ghidtlekx itlaq. Imma ghidtlek hallini nghix. Hallini nghix! Tippipretendix sagrificcji minghandi — jekk m'intix lest biex taghmilhom int.

VICTOR: X'sagrafiiccji huma?

PAWLINA: Sagrificcji, iva, sagrificcji. Ghax int tqis l-interessi tieghek biss. — Tifhem? Tieghek biss!

VICTOR: Iva.

PAWLINA: Tieghek biss! Tridni naqta', mhux ghax giek xi skruplu, taf, imma ghax hekk jaqbillek —

VICTOR [*aggressiv*]: Iva!

PAWLINA [*tibqa' sejra*]: — ghax ma tridx min ihammarlek wičcek — ghax... qed tibza' li Gina ma tehdokx — dik qaddisa ohra, dik! Ghax qed tahseb ghal rasek biss — biss! Minni titmellah, u...

VICTOR: Iva, ma, ghal rasi qed nahseb, hekk hu. U int qed tahseb ghal rasek... U, ara x'qed inghidlek, ma! Kif nghid jien isir!

PAWLINA: Da' zgur!

VICTOR [*jibqa' sejjer bla ma jieqaf*]: Ma jidholx f'darna — f'darek [*mifxul*] darb'ohra!

PAWLINA: Tisthajlekx raġel?

VICTOR: Nahilfu fuq missieri!

Jitlaq 'l barra mill-bieb tax-xellug.

PAWLINA [*hekk kif ikun hiereġ*]: Forsi tala' minn qiegh l-infern, missierek, biex igaghlek tkompli xoghlu!

Tintelaq fuq pultruna u tixher. VELLA, li kien jissemma, u deher jittawwal ta' kultant, jarga' jittawwal, jara lil PAWLINA wahedha, u jidhol hdejha.

VELLA: Kif bqajtu?

PAWLINA: U kif tridna nibqghu? Li kien jista' jtini fuq wičči!

VELLA: Ibnek, Pawl, ghandu d-dnub ta' l-ingratitude, jippretendi, donnu bi dritt, li haddiehor jissagrifika ruhu ghalih.

PAWLINA: Li kieku jista', itini fuq wiċċi...

VELLA: Isma', Pawlina, jekk mhux fihsiebek tkellmu iebes, jekk m'ghandekx hila tqieghdu f'postu mill-ewwel, se naqbd u kantalienu li ma tispiċċa qatt.

PAWLINA: Kellimtu iebes biżżejjed, imma aktar kellimni iebes hu!

VELLA: Ghandu lsien u kattiv.

PAWLINA: Immutani.

VELLA: Jiena smajt xi haga meta ghollejt u lehenkom. Ghandek tghid, jahasra, il-bnedmin klieb ghal xulxin, u l-mohqrija u l-inkejja jikbru, u l-egoizmu... U da' b'liema ardir ikellem lil ommu b'dak il-mod?

PAWLINA: Jien naf!... Fejn wasalna!

VELLA: Trobbija hażina, dik hi! Dan kif jindahal fejn ma jesghux! Irrid nara lil uliedi jiehdu dik il-lala miegħi! Nahraq u lsien u kont, li kont jien. Da' mnejn sa fejn! Da' kif tippermettilu?

PAWLINA: X'nibda nagħmel jien?

VELLA: X'tibda tagħmel! Kieku jien nagħtih daqqa ta' harta... Da' kullu l-fsied iġibu... qed tara kif tħassruhom lil uliedkom? Kellu bżonn kien ibni, biex nurik kemm itawwal ilsien u!

PAWLINA [wara ftit]: Trid x tmur, Ġuż, għal-lum... ahjar...

VELLA [jahsibha]: Kif trid... imma se jkun aghar jekk nibdew inċedu.

PAWLINA: U le...

VELLA: Aghmel int.

PAWLINA: Forsi jibred...

VELLA: Forsi jibred! Mela se noqogħdu għall-biered u għas-shun tiegħu, aħna!

PAWLINA: Inti mur, għal-lum, Ġuż... tagħmilli favur. Għandi taħwid f'mohħi! Rasi trid tinqasam! Jekk ma taqbadnix puplesija llum...

Tqum. Taqbad timxi lejn il-bieb tal-vevtrata. VELLA jaqbad il-kappell, u jibda miexi warajha. Imma jieqaf qabel jaslu fil-bieb.

VELLA: Imma jien din ma noqghodx għaliha, taf, din li nitkeċċa 'l barra, qisni kont xi żerbinott namrat. U min qed ikeċċini hej? Il-papà!

PAWLINA: Hu paċenzja!

VELLA: Paċenzja... paċenzja. Kemm se ddum dil-paċenzja? Isma', da' ghax ma jiżżewwiġx? Ilu biżżejjed gharus.

PAWLINA: Ilu gharus sentejn, kieku. Imma għadu ħalib ommu fi snien — ghoxrin sena kull ma għandu.

VELLA: Hawn min għandu inqas u jiżżewweġ.

PAWLINA: Jien ta' sbatax żewġitni ommi — imma ara x'hadt.

VELLA: Iva, imm'int—

PAWLINA: Ara x'hadt...

VELLA: Thallatx ruhek miegħu.

PAWLINA: U biex tridu jiżżewweġ? Mela qatt hadem! M'ilix nġhidlek biex issiblu impieg?

VELLA: Huwa għalkemm tghid? Jien dan l-impieg minfejn tridni nsibhulu?

PAWLINA: Possibbli m'għandekx xi ħabib? Xi kelma ma tistax tghaddilu?

VELLA: Xi kelma... ma nafx... skond... Qabel xejn irid ikun kapaċi hu. Xi skola jaf?

PAWLINA: Uuuu, it-tifel mhux aghar minn haddiehor... Ara x'tagħmel, Ġuż, aqta' kif isserrahli mohhi, kieku... Kieku naqbad u ngaghlu jiżżewweġ, u jkollu biex jedha...

VELLA: Kieku int tajjeb qed tghid, imma taf li llum għal kull għadma hawn mitt kelb. Kelma tiswa, kollox sew, imma mhix biżżejjed. Ghax imqar jekk wiehed iqabbd u jahdem, jekk ma jkunx kapaċi ghax-xogħol ma jrid xejn isib ruħu minbarra kemm ili nġhidlek. U mbagħad? U xi daqsxejn ta' eżami dejjem irid ikun hemm... Kemm ilu li hareġ mill-iskola? — Ilu mhux hażin.

PAWLINA: L-iskola żgħir telaqha. L-iskola qatt ma ried jaf biha...

VELLA: Tara?

PAWLINA: U jien anqas ma kelli minfejn inhallasu...

VELLA: Kieku taħ ghax-xogħol għallanqas...

PAWLINA: Mela, anqas fi-ilma mbierrek ma jbillha idu...

VELLA: U ma jaf jaghamel xejn.... ghax qatt ma ghamel xejn, hux hekk?

PAWLINA: Le, qatt m'ghamel xejn.

VELLA: Basta jaghamel l-aria! [*Wara ftit*] Ara li tiqafu, taf! Ara li ma thallihx jindahallek!

PAWLINA: Igibli hu biex inghix... u biex ighix hu...

VELLA: U lanqas kieku. Iridx ihammarlek wiċċek ukoll! Imma dan x'irid? X'jippretendi? Fejn haseb li se jasal?

PAWLINA: Jien naf!

VELLA: Fejn haseb li se jasal?

PAWLINA: Hu jaf!

PAWLINA u VELLA daru lejn il-bieb tal-entrata ma' l-ahhar tliet battuti jew erbgha, u VICTOR jitfaċċa fil-bieb tax-xellug bla ma jindunaw bih. Xhin jismagghom jikkellmu fuqu, jieqaf jissemma.

VELLA, sadattant, miexi lejn il-bieb. PAWLINA warajh, bla ma twiegeb. VELLA jieqaf fil-bieb.

PAWLINA [*timida*]: Iridek tiżżewwiġni.

VELLA [*jishon*]: Iridni! X'baqa' issa? Baqa' x'jordnalna?

PAWLINA: Uuuu... li kien possibbli... kien iserrah mohhu kul-hadd.

VELLA: Pawlina, ma nergghux naqbduha.

PAWLINA [*rassenjata*]: Inti taf...

VELLA: Ma nergghux nibdew. Fissirtlek elf darba ghaliex ma jistax ikun. Din mhix biċċa li tiddependi minni.

PAWLINA: Le, Guż, tghidx hekk. Jiena, kif taf int, ma nisfurzakx — inhalli f'idejk, imma [*titlob*] kieku trid, minnek jiddependi, ghax, wara kollox, uliedek m'ghandhomx —

VELLA [*iwissiha*]: Pawlina, ma nergghux naqbduha!

PAWLINA: Imma, Guż, allura —

VELLA: Uff!

PAWLINA: Imma, Guż, allura... Guż —

VELLA: Dan ma tafx li kollu ghal xejn?

PAWLINA: Inti hadt fastidju ghax ibni ndahal, u safrattant uliedek ilhom jindahlu sa mill-ghada li tfajt ghajnejk fuqi.

VELLA: Hemm modi kif wiehed jindahal.

PAWLINA: U iva, jista' jkun li Victor esagera, ma nghidx —

VELLA: Xi ftit!

PAWLINA: Jekk nigu ghal dan, hemm ir-raguni, ukoll, ghala wiehed jindahal. Heqq, dak li jrid ibni —

VELLA: Kulhadd ghandu r-ragunijiet tieghu, u jiena ghandi tieghi.

PAWLINA: Safrattant, ma tridx tiksirha ma' wliedek.

VELLA: Kieku jgibu ruhhom kif gab ruhu ibnek, niksirha maghhom, tibzax, u bl-ikrah, u ma nahsibbiex darbtejn.

PAWLINA: Hallina... qed iggib hafna skuži—

VELLA: Pawlina! Xi skuži huma? Jien qatt ma illużingajtek. Ghidtlek ma jistax ikun — u ma jistax ikun. Kont hsibtek insejtha dil-kantalierna. Se ggaghalni nghidlek taghzel allura — se ggaghalni nghidlek taghzel bejnu u bejni. [*Xhin jaraha tit-qarras*] Naf li dan ma joghgbox, imma jien din l-istorja ma naralhiex tmiem. Ara lil min trid hawn gew, jew jien jew ibnek.

PAWLINA: U issa, ma tarax, Guż...

VELLA: Se jkollok taghzel.

PAWLINA: Ghaliex qed iggibha bi kbira hekk?

VELLA: Taghzel trid. [*Jieqaf jistenna twegiba. Meta ma twegibx*] Ghax jien ma nhalli 'l hadd iqabbadni l-bieb darbtejn — anqas darba, madankollu.

PAWLINA: U issa ma tarax, Guż, nista' nkecci lil ibni, jien?

VELLA: Tajjeb. Jien m'ghidtlekx keccih — nohrog jien.

Jaqqad hiereg 'l barra. PAWLINA dikment taqbd u minn idu, iżżommu.

PAWLINA: Guż!

Jaghmel is-sahha, jipprova jinqala' minn idejha. Icedi. F'daqqa wahda jaqqadha minn dirghajha. Jintlewa fuqha.

VELLA: Kieku taf kemm inhobbok! Il-mewt biss tifridni minnek!

Jigbidha 'l gewwa, u jitbewsu. VICTOR jaghti daqqa ta'

*ponn iddisprata fuq mohhu, idur lura bil-herra,
jitlaq jigri 'l gewwa mix-xellug.*

PAWLINA: Hu paċenzja, Guż, għada naraw.

*Johorgu fil-ġnien. Jibqghu sejrin bla ma jikkellmu sal-
kanċell, fejn jieqfu.*

VELLA: Aghmel int, imma jien xejn ma toghġobni din li nhallih
ikeċċini.

PAWLINA: U ma tarax... ikeċċik... Hekk baqa' jonqos. Imma
ghal-lejla ahjar twarrab, la wahhal f'rasu... Issa nargħa'
nkellmu, forsi nirrangaw kollox bil-kwiet. Kieku —

VELLA: Bil-kwiet ma tagħmel xejn miegħu, issa, la hallejtu
jirkbek.

PAWLINA: Bil-kwiet wiehed jirrangaw kollox.

VELLA: Ma nafx.

PAWLINA: Int hallini nagħmel jien, Guż.

VELLA: Ma nafx...

PAWLINA: Hu paċenzja għal-lejla. U tehodhiex b'offiża.
Sakemm inehhi l-fellus li dahallu f'rasu.

VELLA: Inti taf.

*Jitfaċċa VICTOR, rofftejh marsusa ma' xulxin, għajnejh
ċassi. Id wahda, il-lemani, fil-but tal-ġlekk. Jibqa'
hiereġ fil-ġnien b'pass imghaġġel u deċiż, kważi bil-
ġirja.*

Ara fejnu. Hiereġ, għandu jkun.

PAWLINA [lil VICTOR, li baqa' sejjer dritt lejn il-kanċell]:
Fejn sejjer?

VICTOR jieqaf quddiem VELLA, jipponta pistola.

VELLA: Le! le!

PAWLINA: Victor!

Zewġ tiri, u VELLA jistabat ma' l-art.

PAWLINA [twerżiqa, imbagħad]: Madonna! X'ghamilt! Qtiltu!
Madonna! [Tinżel għarkubberteja hdejn VELLA, iċċaqalqu]
Guż! Guż! Qum, Guż, kelli minni! [Tagħti fuq wiċċha, tixher.]
X'ghamilt, ibni, x'ghamilt! Madonna tal-hniena, għinni int!

VICTOR: M'għidtlekx jien... li tagħli?

IT-TIENI ATT

L-istess xena ta' qabel, fid-dar ta' PAWLINA, xi siegħa wara l-ġrajja ta' l-ewwel att.

PAWLINA u l-ISPETTUR. Il-mara eċċitata u hosbiena.

PAWLINA: X'biċċa ġratli! X'biċċa ġratli!

SPETTUR: Sinjura, jaħasra, qed nitilfu żmien prezzjuż, u m'ahna se naslu mkien. Jehtieg li tghinni. Ikkalma ftit, u għidli x'gara.

PAWLINA: Ma nistax. Ma nista' niftakar xejn. F'mohħi baħħ għandi. X'xokk hadt! Ara x'roghda għandi fuqi! [*Turih idejha.*]

SPETTUR [*bla sabar*]: Jien naghdrek, sinjura, imma xi trid tagħmel?! Ejja, sinjura. Aghmel sforz. Ara, meta sparawlu, għidtili li kont miegħu, hux hekk?

PAWLINA: Iva.

SPETTUR: Kont miegħu.

PAWLINA: Iva. Mort inwasslu sal-bieb tal-ġnien.

SPETTUR: Kien hawn, hux hekk? Minn għandek kien hiereg?

PAWLINA: Da' żgur, m'għidtlekx?...

SPETTUR: Iva, għidtili. Issa...

PAWLINA: Eh?

SPETTUR: Wassaltu sar-rixtellu, u...

PAWLINA [*mifxula*]: ... u...

SPETTUR: X'gara mbagħad?

PAWLINA: Waqafna nitkellmu.

SPETTUR: Iva. X'aktar?

PAWLINA: ...Bqajna ftit hemm.

SPETTUR: Iva?

PAWLINA: Imbagħad. ġie raġel ihaffef lejna — waqaf quddiem Gu — il-professur — u sparalu. [*Tibki.*] Il-professur inxtehet ċomb ma' l-art u r-raġel telaq jiġri. Zewġ tiri

gibidlu... jien qbadt inwerżaq u nsejjah l-ajjut... u t-tifel
gie jigrì biex jara x'gara, u bghattu ghalikom.

SPETTUR: U lir-raġel ma rajtlux wiċċu?

PAWLINA: Le.

*Jidhol is-SUPRINTENDENT tas-C.I.D. L-ISPETTUR u
PAWLINA jieqfu jharsu lejh.*

SUPRINTENDENT: Komplu, komplu — kompli, spettur.

SPETTUR: Wiċċ ir-raġel ma rajtux allura?

PAWLINA: Le.

SPETTUR: Mela, ikollok tagharfu ma tagharfux?...

PAWLINA: Le... ghax jien ma bsortx... ma tajtx każ. U mbaghad
telaq jigrì.

SPETTUR: Min kien ihares lejh, jigrifieri lejn in-naħa minn
fejn gie hu — int jew il-professur?

PAWLINA: Ji... jien.

SPETTUR: Minn liema naħa gie?

PAWLINA: Min-naħa... halli nara... min-naħa tal-lemin —
iva, min-naħa ta' fuq. Ghax jien 'l hemm kont inhares.

SUPRINTENDENT: Allura l-professur kellu dahru lejh?

PAWLINA: Iva. Imbaghad, kif dar, ippuntalu l-arma ma' sidru,
u sparalu. [*Wara pawsa qasira*] Ma tahx ċans.

SPETTUR: Rajt x'kien liebes?

PAWLINA: Heqq... la tajieb u anqas hażin.

SUPRINTENDENT: Ma tistax tagħtina deskrizzjoni aħjar?
Ibries tax-xogħol, ngħidu ahna? Għlekk kellu fuqu?

PAWLINA: Ibries ta' kuljum. Iva, ilbies ta' raġel tax-xogħol —
taf int kif jilbsu — mhux ilbies ta' sinjur.

SPETTUR: Kien bil-għlekk?

PAWLINA [*tahsibha kemkemm*]: Iva.

SPETTUR: Twil jew qasir?

PAWLINA: Qasir — mhux qasir hafna...

SPETTUR: Ilmaħt xi haġa speċjali fih li laqtitek?

PAWLINA [*indeċiża*]: Le... le.

SPETTUR: X'età kellu? Bejn wieħed u iehor...

PAWLINA: Jien f'it rajtu, ghax gie fuqna ghal gharrieda — u kien id-dlam, imma —

SPETTUR: Ma kellekx barra mixghul? Il-bozza ta' fuq il-kanċell mhux mixghula kienet?

PAWLINA: Iva... imma... meta wasal fuqna ma kienx hemm ċans. U hu mid-dlam gie. Heqq, jiena ma kontx nistennieh ġej fuqna... fejn tobsor?

SUPRINTENDENT: Allura, xi kemm tghidilna li kellu?

PAWLINA [*tahsibha*]: Ikolli nghid, xi... ma kienx żghir. Imma ma rajtux tajjeb.

SUPRINTENDENT: U iva. Imma tahseb li ma kienx żagħżuġh.

PAWLINA: Iva, imma nahseb, taf, ghax —

SPETTUR: Kieku kellek targa' tarah quddiemek, ma tagharfux?

PAWLINA: Ma nemminx... le, le.

SPETTUR [*wara f'it*]: Hares, sinjura, il-professur kien ilu hawn?

PAWLINA: Xi saghtejn...

SUPRINTENDENT: Sinjura, se naghmillek mistoqsija f'it delikata. Inti... x'kienu r-relazzjonijiet tieghek mal-professur?

PAWLINA: Kif? X'relazzjonijiet?

SUPRINTENDENT: Kellek relazzjonijiet... intimi?

PAWLINA: Eh?

SUPRINTENDENT: Intimi?

PAWLINA [*mifxula*]: Konna hbieb hafna.

SUPRINTENDENT: Ifhimni, sinjura, X'relazzjonijiet kellkom bejnietkom?

PAWLINA: Da' x'ghandu x'jaqsam? Skużani, imma x'inhi affari tieghek?

SUPRINTENDENT: Jekk jidhirlek hekk! Hares, sinjura, ahna ma ġejniex hawn għall-kurżità, jew biex noffenduk, jew... Għandna dmir x'naqdu. Da' każ serju. Trid u ma tridx, se jkollok tiehu parti importanti inti f'dan il-każ. U lilna kolloxx jiswielna. L-ickien tagħrif jista' jkun ta' importanza kbira. Imma int għandek id-dritt li ma twegibx għall-mistoqsijiet tiegħi, għalkemm... jien ma qed nakkużak b'xejn. M'għandekx għalfajn tibża'.

PAWLINA: Jien m'ghandix x'nahbi, Imma...

SUPRINTENDENT: M'ghandniex x'inghidu, dñ l-affari anti-patka ghalik. Imma xi trid taghmel, la ġew sabuh hawn? Ara, sinjura, trid tghidilna x'kien qed jaghmel hawn?

PAWLINA: Xi tridu jaghmel?

SUPRINTENDENT: Jien qed nistaqsik.

PAWLINA [*titniehed, toghrok wiċċha b'idejha*]: Alla hanin! Dawn il-mistoqsijiet kollha! Ghax... ghax... jien ninfixel.

SUPRINTENDENT: Ma kontux qeghdin titlewmu, ghal li jista' jkun?

PAWLINA: Illum? Le! Il-lejla? Qabel hareġ? Ma tarax! Infridna ta' l-aqwa hbieb, jahasra. Irrid inghid, mort inwasslu sal-bieb. Mhux qed tissuspetta fina, hux, x'wahdadin? Konna l-aqwa hbieb, hbieb antiki. Spiss kien jġi hawn filghaxija, miskin. Kemm kien raġel tajjeb! [*Tahbat se tibki.*] Qatt ma ghamel hsara, imqar lil dubbiena, miskin, żgur!

SUPRINTENDENT: Ghal li jista' jkun — ma kellekx taghtih xi flus, hux?

PAWLINA [*b'ton offiż*]: Le!

SUPRINTENDENT: Ma tafx ghamilx xi testment?

PAWLINA: Mela lili se joqghod ighidli... x'inhil affari tieghi? Mela fina qed twahhal, bs-sod?

SUPRINTENDENT: B'daqshekk m'niex inwahhal fikom. Allura ma tafx kienx hallielek xi haga?

PAWLINA: Lili x'ridtu jhallili? M'ghandux 'l uliedu? Isma', taf xi haga li ma nafx jien, jaqaw? Ghax jien nehodlok ġurament, nahliflek, nehodlok elf ġurament li ma nafx li hallieli xi haga... imbaghad, dan ghax ghandu jhallili?

SUPRINTENDENT: Dan l-ahhar kontu tingiebu?

PAWLINA: Konna l-akbar hbieb. Anqas biss naf li qatt tlew-wimna.

SUPRINTENDENT: Ma kellkomx xi tghidu?

PAWLINA: Le!

Is-Suprintendent jieqaf jahseb, iqum, imur jittawwal mit-tieqa. Wara ftit idur lejn PAWLINA.

SUPRINTENDENT: Qatt kellek ghax tghir?

PAWLINA: Le.

SUPRINTENDENT: ... bidlek, jew xi haġa?...

PAWLINA: Le.

SPETTUR: Ma tafx kellux xi għedewwa?

PAWLINA: Sa fejn naf jien... le... Ma nafx, imbagħad, heqq...

SUPRINTENDENT: Ma tafx kellux x'igħid ma' xi hadd? Fejn naf jien, x'inkwiet?

PAWLINA: Le... ma nafx... qatt ma semmieli xejn. — Stenna, stenna!... stenna... ma nafx, madankollu...

SUPRINTENDENT: Għid... x'inhu?

PAWLINA: Qed niftakar...

SPETTUR: X'inhu?

PAWLINA: Ghax qed niftakar... li xi haġa semma. [*Wara ftit*] Halli niftakar, ghax mohhi... għandi tahwid f'mohhi... semma xi haġa. Kien hemm ibni, ukoll, u l-gharusa tiegħu. Mhux semma, anzi — kien ġie hawn. Kien ġie wiehed gabillott — min hu ma nafx, ghax ibni kellmu, niftakar. Sejnhulu, igħidilkom hu...

SUPRINTENDENT: Hallih għalissa. Imbagħad inkellmuh. Kemm ilu dan?

PAWLINA: Kemm ilu? Ġimgha? Xi ġimgha. Kien ġie wiehed gabillott. Ga għidtlek, min hu ma nafx, imma naf li ried ikellem lill-professur sensaltru, qal, fuq xi qbiela, jew xi art... ma nafx sewwa — naf li ried ikellem lill-professur, u l-professur ma riedx ikellmu, u qal lil ibni li jekk ma jehux li ried bis-sewwa jieħdu bid-dnewwa.

SUPRINTENDENT: Min? Il-gabillott —

PAWLINA: Iva, da' żgur.

SUPRINTENDENT: Da' żgur. Allura dan għandek ġie?

PAWLINA: Iva.

SUPRINTENDENT: Ġie jfittxu hawnhekk?

PAWLINA: Iva. Bagħtuh uliedu, qal.

SPETTUR: Uliedu? Ulied il-professur...

SUPRINTENDENT [*lill-ISPETTUR*]: Iva, Spettur, nafuhom. Żewġ xebbiet għandu, hux? [*Il-mistoqsija jindirizzaha lil PAWLINA.*]

PAWLINA [*lill-ISPETTUR*]: Iva. [*Tibqa' sejra, lis-SUPRIN-*

TENDENT] Iva, żewg xebbiet — kellu biex jiftaħar! Imkab-
brin daqs il-mnieghel.

SUPRINTENDENT [fil-pront]: Ma kontx tingieb magħhom?

PAWLINA [tintebah bl-iżball]: Le. Jigifieri... irrid ngħid,
insomma, ma kellhomx grazzja miegħi. Imma missierhom
dejjem giebli rispett kbir — għid biss nista' ngħid fih. Għal-
xejn kienu jimlewh...

SUPRINTENDENT: Qatt ried jitiqlek?

PAWLINA: Le, le. X'riedu jibagħtuh warajh?

SUPRINTENDENT: Li ma sabux hawn, kien isibu band'ohra...

PAWLINA: Safrattant heddu, hedded li jekk ma jhux sodis-
fazzjon bil-liġi, jlehd u b'idejh.

SUPRINTENDENT: U dan lil min qalu?

PAWLINA: Lit-tifel. Tistghu tistaqsuh. [Wara ftit] Imma, isma',
b'dan kollu jien ma rridx ngħid li hu kien. M'inx ingħid
li —

SUPRINTENDENT: Da' żgur.

PAWLINA: Ghax jiena kuxjenza waħda għandi.

SUPRINTENDENT: Iva, iva. U meta —

PAWLINA: Ma mmurx ingib lil xi hadd fil-ghali bla htija.

SUPRINTENDENT: U meta kien dan?

PAWLINA: Ghidtlek. Xi gimgha ilu... Qed ingħidilkom li heddu
ghax hekk hu — u ma kontx waħdi. Kien hawn ibni u
l-gharusa tieghu. Imma —

SUPRINTENDENT: It-tifel għarus?

PAWLINA: Iva.

SUPRINTENDENT: L-gharusa kienet hawn illum?

PAWLINA: Le, ma kinetx hawn.

SUPRINTENDENT: Ma kinetx hawn waqt l-inċident?

PAWLINA: Le, illum ma kienet hawn xejn. Dak in-nhar l-aħħar
li kienet hawn.

SUPRINTENDENT: Meta?

PAWLINA: Dak in-nhar li gie l-gabillott.

SPETTUR: Ma gietx aktar — minn dak in-nhar?

PAWLINA: Le, ghax bħalissa mlewmin.

SUPRINTENDENT: Imlewmin... fuqieq?

PAWLINA [*ma fehmitx ghalie x ghamliha din il-mistoqsija*]:
Ihm?

SUPRINTENDENT: Fuqie x tlewmu?

PAWLINA: Nghid jien...?

Is-Suprintendent jagħmel b'idu sinjal ta' nuqqas ta' sabar.

PAWLINA: U iva, fuq haġa ta' xejn... ta' tfal li huma... għax ma jridhiex tmur tiżfen... għandi t-tifel ftit għajjur.

SUPRINTENDENT: Għajjur?

PAWLINA: Hu ftit għajjur.

SUPRINTENDENT: Għajjur iblah?

PAWLINA [*qed tintebah li qalet xi haġa li aħjar ma qaletx*]:
Għaliex? X'għandu x'jaqsam?

SUPRINTENDENT [*qed jitiighulu*]: Iva, irrispondini!

PAWLINA: It-tifel u l-għarusa x'għandhom x'jaqsmu?

SUPRINTENDENT: Għall-bżonn xejn... u nahseb li xejn. Imma għid — ibnek għajjur għall-għarusa tiegħu?

PAWLINA: Imma x'għandu x'jaqsam? Mela ibni — mhux qed —

SUPRINTENDENT: Ma trid x' tirrispondini?

PAWLINA [*bejn haltejn*]: Mhux ma rrid x... jien m'għandix x'nahbi. [*Tlaqlaq*] Heqq, li hu għajjur... għajjur.

SUPRINTENDENT: Għajjur hafna?

PAWLINA [*magħfusa*]: U jien naf, issa... fejn naf... hafna u ftit... li jgħir għaliha, iva, ngħidlek. Wara kolloxx, mhux haġa naturali? Għandu tfajla sabiha...

SUPRINTENDENT: Min hi?

SPETTUR [*qabel tilhaq twieġeb PAWLINA*]: Nafha, sir. Nahseb li tafha wkoll int. Mhux is-segretarja ta' l-avukat —

PAWLINA: Iva.

SUPRINTENDENT: Ihm, fejn konna? Fejn konna? Halli nara...

SPETTUR: Kienet qed tghidilna fuq il-gabillot.

SUPRINTENDENT: Eh, iva. X'iktar?

PAWLINA: Eh?

SUPRINTENDENT: X'iktar?

PAWLINA: X'iktar? Jien fejn naf! Hadtuli rasi. [*Se taqbad tibki.*] Jien mohhi bħalissa...

SUPRINTENDENT: Ghandek ragun, sinjura. Halli nipprova infakkrek. Ara, int ghidtilna li... li l-gabillott hedded lill-Professur Vella.

PAWLINA: Verament mhux lilu hedded.

SUPRINTENDENT: Kif, mhux lilu?

PAWLINA: Lilu, imma... kif tghid... kif qed nithawwad... ghax — mhux hu kellmu.

SPETTUR: Trid tghid mhux lilu kellem... nahseb.

PAWLINA: Iva... lit-tifel tiegħi kellem.

SUPRINTENDENT: U iva... Imma t-tehdida għall-professur kienet. Kif ghidtha int?... Jekk mhux bis-sewwa, bid-dnewwa...

PAWLINA: Iva, hekk hu. Jien ma nafx il-kliem preċiż, imma t-tifel nahseb —

SUPRINTENDENT: Allura dal-kliem ma qalux quddiemkom it-tlieta?

PAWLINA: Le — lit-tifel qalu — lit-tifel wahdu. Ghax hu baqa' barra — imma mbagħad Victor qalilna x'qal.

SUPRINTENDENT: Eh, iva. Issa — l-ewwel, x'hin waqqaftek jien, kont se tghid xi haġa.

PAWLINA: Emminni, sinjur, li mohħi mhux hawn. Jien naf x'kont se ngħid... Fuqieq?

SUPRINTENDENT [ihokk rasu]: Ha nipprova ngħibek fiha, ara. Kont qed tghid fuq il-gabillott...

PAWLINA [tipprova tiftakar]: Iva...

SUPRINTENDENT: Ghidtilna li hedded lill-professur, u mbagħad... imma mbagħad ghidt xi haġa... ghidt, min-ghalija, li ghidtilna hekk ghax hekk hu, u mbagħad waqft.

PAWLINA [wara li taħseb ftit]: Eh, iva! Iva... kont se ngħid li... li jien dan biss, ingħid — li sahan u hedded — imma mill-bqija ma nista' ngħid xejn aktar. Ma nahlefx li hu kien li sparalu. Ġa ghidtilkom — U jien dak il-waqt, l-ewwelnett ma kontx nistennieh — fejn qatt tobsor! — u mbagħad inblajt.

SUPRINTENDENT: Ir-raġel minn fejn ġie? Mill-ghelieqi jew mit-triq?

PAWLINA: Heqq, sa fejn naf jien... meta wasal hdejna mit-triq kien ġej.

SUPRINTENDENT: U meta telaq 'il fejn għibed?

PAWLINA: Ma nafx... ma nafx, għax jien twerwirt, u ma kellix mohhi fih, imbagħad, xhin rajt lill-professur minxur ma' l-art.

SPETTUR: U ma tafx 'il fejn mar?

SUPRINTENDENT: Ma tistax tghid qasamx it-triq? Jew darx lura?...

PAWLINA: Le.

SUPRINTENDENT: Kollox sew, sinjura. Għalissa biżżejjed. Ara, stenna hemm ġew, għalissa. [*Juriha l-kamra tax-xellug. Jifthilha l-bieb. Toħroġ. Jagħlaq warajha.*]

SUPRINTENDENT: X'jidhirlek?

SPETTUR: Tissuspetta fiha?

SUPRINTENDENT: Motivi ma jidherx li għandha, imma... [*Jieqaf jahseb, wara ftit*] bia ma ninfamaha... l-art tidher ... fertili, in-naha t'hemm.

SPETTUR: L-affari tat-testment...

SUPRINTENDENT: Jekk halla. [*Jahseb.*] Anzi, motivi... aktarx kellha għax tibza' għalih!

SPETTUR: Hekka nittfitu, nahseb, xi ftit.

SUPRINTENDENT [*jagħti harsa mal-kamra*]: Għamlitha l-bejta. Hares. Hawn barra jghidu li raw raġel jġgri fi-ghelieqi. Bejn wiehed u iehor fil-hin li ġara l-każ.

SPETTUR: Tghid? Min qal?

SUPRINTENDENT: Sibna żewġ itfal. X'hin kont barra, l-ewwel. Kellimthom — għibhomli s-surgent. Hallejthom f'idejh. Ghidtlu jehodhom l-ghassa. Qalu li lemhu raġel jġgri u jit-bieghed fi-ghelieqi.

SPETTUR: Ma nistkantax, sir, li wiehed jisma' tir u jġgri.

SUPRINTENDENT: Kieku int kont titlaq tigrì? [*Aktarx ċajta.*]

SPETTUR [*b'daħka*]: Jekk ma nkunx duty... jekk ma nsibx fejn nahbi rasi.

SUPRINTENDENT: Bgħatt għan-nies biex ingħassu l-ghelieqi. Ma tafx kif... Malli jisbah naghmlu tittxija. Mill-isptar ighidu li jibzghu li l-professur m'għandux wisq hajja. Kellu bżonn jitkellem qabel imut.

SPETTUR: Kieku bahrin ahna... X'čans hemm?

SUPRINTENDENT: Cans żghir hafna. Maghdur sewwa.

SPETTUR: Għadu ma tkellimx, sir?

SUPRINTENDENT: Baqa' mitluf, Uliedu fihom iridu jwahhlu.

SPETTUR: F'min? F'dawn?

SUPRINTENDENT: Iva, imma... reazzjoni naturali. Speċifiku ma jistgħu jgħidulna xejn. Issa naraw x'ifaqqas. U semmewli wkoll li missierhom kellu xi ftit ta' l-inkwiet ma' gabillott — fuq xi art. Qalu li missierhom qalilhom li heddu.

SPETTUR: Mela hawn naqblu.

SUPRINTENDENT [*jagħmel sinjal ta' iwa b'rasu*]: Il-hmerija li ma jafux min hu.

SPETTUR: Ma jafux?

SUPRINTENDENT: Missierhom qalilhom bil-bieċa — imma ma qalilhomx fuq, u anqas ma semmielhom ismu. Ma tantx kien jagħtihom soddisfazzjon fuq in-negozju tiegħu. Ipprovajt naqbad ma' l-avukat tiegħu — forsi hemm xi haġa tal-qorti fin-nofs — xi sgumbrament, min jaf? — u naqbd u xi tarf. Imma ma sibtu mkien. Hallejtli risposta biex iċempilli malli jasal id-dar.

SPETTUR: Mhux għax haġa kbira.

SUPRINTENDENT: Anqas xejn. Eniedem iddisprat ma tafx x'jagħmel. U —

SPETTUR: Imma —

SUPRINTENDENT: — jaqbel kjeiku mad-deskrizzjoni tagħha... *prima facie*.

SPETTUR: Imma jien inhoss x'igħidli —

SUPRINTENDENT [*jidhol fuqu*]: Trid xi haġa minn hawn?...

SPETTUR: Dik il-mara ma... tikkonvinċinix.

SUPRINTENDENT: Jista' jkun ix-xokk li għandha fuqha... imma ma mmerikx, taf... Biss, din tar-raġel jigri... Għadu kmieni għall-konkluzjonijiet, imma d-deskrizzjoni li tatna taqbel mad-dehra ta' gabillott, u wliedu jgħidu li kellu xi kustjoni ma gabillott, u għandna tnejn —

SPETTUR: Iva —

SUPRINTENDENT: — li jgħidu li raw wiehed jigri fl-għelieqi fil-hin tal-każ. Inti, sadattant, tridx inkellmu 't-tifel. [*Imur lejn il-bieb tal-lemin, jisthu.*] Ejja ftit hawn, trid?

Jidhol VICTOR.

SUPRINTENDENT [*kif jaghlaq il-bieb*]: Allura, x'taf int?

VICTOR [*kalm iż-żejjed, bilkemm ma tghidx li nehha xi piż minn fuq mohhu*]: Jiena f'tit naf. Jien kont f'kamarti. Smajt żewġ tiri, u l-mamà bdiet tghajjat u ssejjah l-ajjut. Li ma smajtx lilha tghajjat bilkemm kont naghti każ. Hriġt nigri barra, u sibt lill-professur minn tulu ma' l-art kollu dmiġja. Il-mamà qaltli li kien sparalu wiehed raġel, u jien ġejt nigri l-ghassa biex nirrapporta.

SUPRINTENDENT: Intom missejtuh?

VICTOR: Xi f'tit... mhux bilfors... Da' żgur. Ghax hu kien wiċċu 'l isfel, u dawwarnieh wiċċu 'l fuq.

SUPRINTENDENT: Ma tajtx xi daqqa t'ghajn ma' l-art?

VICTOR: Le. Sibtu xi haġa?

SUPRINTENDENT: Le, ghad. Il-professur ma qalx xi haġa?

VICTOR: Le, anqas kelma. Anqas hoss.

SUPRINTENDENT: Ippruvajt u terfghuh?

VICTOR: Iva — imma ma flahnex, u l-mamà qaltli ahjar nigri l-ghassa naghmel rapport — ahjar ma nqanqluhx ghax nistrapazzawh. Ghax bżajna...

SUPRINTENDENT: Jiġifieri, rasu baqghet lejn l-istess naħa, l-istess direzzjoni kif waqa'...

VICTOR: Iva, 'l ġewwa — lejn il-bieb. Kien mitluq fuq it-targa, nofsu barra u nofsu ġewwa... rasu 'l ġewwa.

SUPRINTENDENT: Isma', kellu x'inkwiet il-professur? Qatt tajt każ?

VICTOR: Ma nafx. Le, sa fejn naf jien, le.

SUPRINTENDENT: Il-mamà qatt ma semmietlek xejn?

VICTOR: Le. Lilek qaltlek xi haġa?

SUPRINTENDENT: Allura inti ma rajtux lir-raġel?

VICTOR: Liema raġel?

SUPRINTENDENT: Dak li... sparalu.

VICTOR: Le.

SUPRINTENDENT: Ommok — il-mamà — ma qaltlekx kif kien, jew min kien?

VICTOR: Min kien? Jekk lanqas hi ma tafu... Qaltli li kien magħmul qasir, u liebes f'tit... hekk... ta' kafkaf.

SUPRINTENDENT: Inti lill-professur —

VICTOR [*jaqta' kliem is-SUPRINTENDENT*]: Eh, qaltli li ma kienx żghir.

SUPRINTENDENT: Tajjeb, hares. Inti lill-professur kont tafi sewwa?

VICTOR: Kont nafu, da' żgur.

SUPRINTENDENT: Da' żgur... Kellek kunfidenza miegħu?

VICTOR: Eh?

SUPRINTENDENT: Kellek kunfidenza miegħu?

VICTOR: U hekk... aktar il-mamà! Heqq, kunfidenza ma nistax inghid li kelli.

SUPRINTENDENT: Qatt semmielek li kellu xi ghedewwa. Jew, fejn naf...

VICTOR: Le. [*Wara ftit*] Le... u daw' affarijiet li se jghid lili?

SUPRINTENDENT: U inti kont f'kamartek?

VICTOR: Iva.

SUPRINTENDENT: Fejn tiġi kamartek, fuq?

VICTOR: Iva.

SUPRINTENDENT: Fiha tieqa għal barra?

VICTOR: Iva.

SUPRINTENDENT: Tagħti għat-triq?

VICTOR: Ehe.

SUPRINTENDENT: Ma smajthomx jitekellmu lilu u lill-mamà?

VICTOR: Le.

SUPRINTENDENT: Ma tafx x'kienu jghidu?...

VICTOR: Le — jien kont fuq.

SPETTUR: Kieku tlewmu kont tismagħhom?

VICTOR: Skond...

SPETTUR: Kieku ghollew lehenhom?

VICTOR: Skond... Jien ma smajt xejn. [*Wara ftit*] Kieku ghollew lehenhom nahseb li kont nismagħhom.

Skiet. Iċempel it-telefon. Iwieġeb is-SUPRINTENDENT, li jkun l-aktar fil-qrib.

SUPRINTENDENT: Iva... min hemm? Ghidli, jien is-Suprintendent. — Iva?! Imma — [*B'soddisfazzjon*] Eh! X'q —

Stenna! [Jagħmel sinjal lil VICTOR biex johroġ mill-kamra. VICTOR ikun sejjer lejn in-naħa fejn ikun hemm ommu. Is-SUPRINTENDENT jagħmillu sinjal biex jieqaf, u jmur fil-kamra l-oħra.] Le, mhux hemm! [Fit-telefon] Mhux lilek — stenna. [Lil VICTOR, waqt li jurih il-kamra tax-xellug] Hemhekk — hallina ftit.

VICTOR jobdi. L-ISPETTUR jagħlaqlu l-bieb warajh.

SUPRINTENDENT [fit-telefon]: Ghidli, issa... Ihm... Iva... iva, eh!... iva, eh! Tajjeb... Le... le, ara, ibqa' sejjer il-headquarters — ahna ġejjin hemm. [Iqiegħed it-telefon f'postu. Lill-ISPETTUR] Il-Professur Vella miet.

SPETTUR: Prosit!

SUPRINTENDENT: Imma ġie f'sensih, u lahaq tkellem...

SPETTUR: Iva!

SUPRINTENDENT: Qal li dak sparalu. [Juri lejn il-kamra fejn hemm VICTOR.]

SPETTUR: Hux!

SUPRINTENDENT: Xi haġa hekk kont nistenna. Hu hsiebhom. Arrestahom it-tnejn. Ommu qed tahbi.

SPETTUR: Bla dubju.

SUPRINTENDENT: Jiena mill-ewwel tatni l-impressjoni... Arrestahom it-tnejn. Ibghathomli l-headquarters. Inti hu hsieb hawnhekk. Fittxu sewwa. Ara li ma jirfislek hadd 'il hawn ġew.

SPETTUR: Iva, sir.

SUPRINTENDENT: Ara ma jitkellmux ma' xulxin!

Jitlaq.

IT-TIENI XENA

L-istess xena, imma l-arloġġ wieqaf. Jumejn wara.

PAWLINA, VICTOR, GUZI u GINA. L-ewwel tnejn imhawda u mhassba. PAWLINA mingħajr make-up. Iż-żebgħa bdiet tmurilha minn ma' xagħharha. Imhabbla. Xjiehet f'daqqa.

PAWLINA: Kemm hu ikrah il-habs! [Wara ftit] Kemm hu

ikrah il-habs! X'misthija! Kemm bkejt! Anqas nohlom ma rrid! [*Tibki.*] Kif jaghmlu s-snin hemm ġew, x'wahdadin — u ma jmutux? Siegħa ohra, u niġġennen kont! [*Tibki.*] Imma da' kif? Jaqbd u jarrestaw — u tkun innoċenti! X'jitmellhu billi jtebbghulek ġiehek... u jġibuk f'haq in-nies... Billi m'ghandniex min jobghodna! Imma jien inqeghedhom! Tara nithallasx! Għad-danni nfittixhom —

GUZI [*ibejn ilha kliemha*]: Il-liġi tagħna ma tagħtix danni bħal dawn, sinjura.

PAWLINA: Kif, allura jaghmlu li jridu — jaghmlu li jridu bik — u — u — Tajjeb hekk, hej! Jitfghuk f'qiegħ ta' habs għal xejn b'xejn, ma' hafna manigoldi — u — u — x'wahdadin! X'wahdadin! [*Attakk isteriku, tagħti fuq wiċċha, tolfoq.*] X'misthija! X'ghajb! Kif! U tghidli li ma nista' nagħmlilhom xejn? Ma nistax infittixhom?

GUZI: Ma tistax tfitte lill-pulizija għad-danni.

PAWLINA: Jafu jagħmluhom il-liġijiet! Imma dan kif, jarrestawna — mingħajr provi! Dan kif jaqbd u jissuspettaw f'dak li jkun? B'lema dritt?

GUZI: Kif, b'lema dritt? Mingħajr provi? Mela nsejt x'qal il-professur Vella qabel miet?

VICTOR: L-istqarrija tiegħu wahdu kontra tagħna t-tnejn x'tiswa?

GUZI: Għamilha in *articolo mortis* — l-aħħar kelma qabel mar quddiem Alla. Tinsie x'qawwa għandha stqarrija bħal dik. Minbarra dan, il-ghadd tax-xieħda mhux dejjem u tabilfors kriterju assolut. Hemm fatturi ohra, fejn naf ien... indizji, ċirkostanzi... F'hafna każi, fil-bieċa l-kbira tal-każi, anzi — tista' tghid f'kul każ premeditat — il-provi diretti aktarx ikunu skarsi, u jkollhom importanza kbira l-provi indiretti — il-provi indizjarji u ċirkostanzjali. Imbagħad, m'ahniex quddiem ġuri, wara kolloxx — sakemm il-pulizija tkun għadha tgharbel u tfitte, kull kelma, l-iċken hjiel li jista' jagħti xaqq dawl jingħata importanza, u jinfela u jitgharbel bl-akbar reqqa, qabel ma jitwarrab — jekk jitwarrab. Tistgħu taħsbu jagħtux importanza li stqarrija bħal dik magħmula fil-pont tal-mewt. Ara ma taħsbux li se jinsewħa kif ġieb u laħaq.

VICTOR: Ma satax ġiegb?

*L-avukat ihares b'esspressjoni ta' dubju lejn VICTOR,
bla ma jwieġbu.*

VICTOR: Ma satax kellu impressjoni hażina?

GUZI: Sata'.

VICTOR: Ma satax?

GUZI: Sata'.

Ftit tas-skiet.

VICTOR: Mela kellu żmien jara min kien? Dak il-waqt il-mamà
biżże kien hemm miegħu, u l-mamà mill-ewwel qaltilhom —
malli dar, l-iehor sparalu żewġ tiri u telaq jigrì.

PAWLINA: Bil-kemm lahaq dar, biex inghid hekk.

GUZI: Lahaq dar, u dar sewwa — ghax iż-żewġ tiri t-tnejn
f'idru ġewh — u f'angolu kważi ta' disġhin grad.

VICTOR: U iva...

GUZI: Min sparalu, sparalu wiċċ imb'wiċċ.

PAWLINA: Iva, imma bilkemm lahaq dar. Ma jistax ikun li ra
min sparalu. [*Tbarxi lehenha.*] Dak kien għadu kif tlewwem
ma' Victor, qalu erba' kelmiet iebesha lil xulxin, u... u... kif
kien għadu irrabjat għalih... taht dik l-impressjoni haseb li
kien hu.

VICTOR: Aqtagħha qasir, ma.

GUZI: Jekk isiru jafu b'dik it-tilwima, magħmula tagħkom —

PAWLINA: Mhux wahedna qeghdin...

GUZI: — ghax is-suspetti taf kif jihraxu! Kliem mill-anqas,
sinjura.

PAWLINA: Mhux wahedna qeghdin...

GINA: Ighidu li l-hitan għandhom il-widnejn...

GUZI: Tridux naraw, kif ahna wahedna, naraw xi stqarrejtu
sewwa kull wiehed minnkom. Issa l-ahjar waqt, kif ahna
migburin flimkien. Jehtieg li nkun naf kollox — m'hemmx
għalfejn inghidilkom — tistqarruli kollox, biex inkun nista'
niddefendikom, jekk ikun mehtieg.

VICTOR: Mhux ga taf kollox?

GUZI: Stenna, tghaġġelx!

GINA: Imma issa, la telquhom, dott, inghid jien? Sinjal li
m'għadhomx iwahħlu fihom. Mhux billi jghidu.

GUZI: M'għandux x'jaqsam. Setgħu telquhom ghax ma kellhomx

provi biżżejjed. M'ghandix dubju li ghadhom ighassuhom. Ghiduli: x'ghidtulhom lill-pulizija? Stenna, l-ewwelnett ghandi nahseb li tibqghu tghidu li intom it-tnejn innoċenti?

VICTOR: Da' żgur!

PAWLINA [*fl-istess hin ma' binha*]: Da' żgur!

GINA: Da' żgur li innoċenti!

ĠUŻI: La kontu kompliċi...

PAWLINA: U ma tarax!

ĠUŻI: La tafu b'xi haġa...

PAWLINA: ...Xejn affattu.

ĠUŻI: Ghidli, Victor —

PAWLINA: Barra dak li ġa ghidnielhom.

ĠUŻI: Ghidli, Victor, ibda int: xi stqarrejtlihom?

VICTOR: X'ridni nistqarrilhom? Dak li dejjem ghidt. Jien ma kontx hemm. Ma rajt xejn iġri. Meta smajt it-tiri, u smajtha twerżaq [*juri lejn ommu*] hriġt niġri, u nsibu ma' l-art, u ommi qaltli li kien mar raġel fuqhom u sparalu. Imbagħad mort niġri l-ghassa biex nirrapporta.

ĠUŻI: Dak kollu?

VICTOR: Dak.

ĠUŻI: Stenna ftit. Għandna l-affari tat-tilwima bejnek u Gina.

VICTOR: Eh, iva, dik ukoll.

ĠUŻI: Stenna, hej, ma nġaġġlux. Mhux billi tghidli dik ukoll. L-ewwelnett, inti bdejt biex chadt li kellek xi tghid magħha.

VICTOR: Iva.

ĠUŻI: U mbagħad, wara li qaluiek huma x'kienet qaltlihom Gina, stqarrejt is-sewwa.

VICTOR: U iva, b'daqshekk?

ĠUŻI: Hbejt il-verità. Xi skop kellek?

VICTOR: Ebda skop. It-tilwima tieghi ma' Gina x'għandha x'taqsam mad— mali ġara?

ĠUŻI: Tghid int — taħseb int. Imma l-pulizija, li qed jissuspettaw fik, qeghdin ifittxu l-motivi, u forsi ma jaħsbux bħalek. Il-fatt li ghidt gidba beda biex iħassibhom. U lilna jinteressana dak li jaħsbu huma, mhux x'taħseb jew xi tħoss int. Ftehemna? Issa, x'jaħsbu huma? Se nipprova naghmel

il-parti tagghom jiena. Gina, l-gharusa tieghek, stqarret li kellkom xi tghidu, tlewwimtu xi gimgha qabel il-qtil, ghax int ghirt ghalha, ghidtilha... insomma ghidtilha li ghidtilha, u hi qaltlek, "Mela jien ommok!" Minn dak in-nhar ma —

VICTOR [*jaghta' kliem GUZI, lil GINA*]: Tawwalt ilsienek int, ukoll!

GINA: Ma tawwalt xejn, jien. Jiena x'ridtni naghmel? Jien twerwirt... sibt ruhi f'nofshom hemm gew... il-biża' li kelli fuqi! U dan qalli [*turi lejn GUZI*] —

VICTOR [*jaghtghalha kliemha*]: Da' żgur — dak qallek!

GUZI: Iva, mela le, jien wissejtek biex tghid is-sewwa, u twiegeb ghal dak li jistaqsuk. X'nahbu ma kellniex, ahna. Int tlabtni parir, u jien ma kelli ebda interess li nhallik timbrolja ruhek —

VICTOR [*ironiku*]: U żgur li le!

GUZI: Hekk hu.

GINA [*trid taqta' qasir*]: Insomma!

PAWLINA: U ejjew naraw x'se naghmli, uliedi!

GUZI: Ejjew, mela. Mela, ara, kont qed inghid... minn dak in-nhar ma ltqajtux aktar. Is-C.I.D. sa hawn jafu — habtu jis-suspettaw li ghirt ghalih —

VICTOR: Imm'issa jafu ghal min ghirt.

GINA tbaxxi rasha, mifxula.

GUZI [*jibqa' sejjer*]: B'xorti tajba ma jafux li kkustinjajt bl-ikrah mieghu u ma' ommok... s'issa.

VICTOR: U m'ghandhomx ghax ikunu jafu, jekk hadd ma jmur l'ghidilhom. Kleku ma tkellmetx dik [*juri lil GINA*] anqas kienu...

GUZI: Issa qed tghid sewwa — jekk hadd ma jghidilhom.

VICTOR [*lil ommu*]: Ogghod lablab, int!

PAWLINA: Ih, x'kull wahda!

VICTOR [*juri lil GUZI*]: Dan fejn jaf? Mhux int ghidtlu?

PAWLINA: Allura? Dak mhux l-avukat? Dak mhux kollox trid tghidlu? —

VICTOR [*f'sahna*]: Ahjar ghidtlu...

PAWLINA: u VICTOR jaghtu harsa lil xulxin, jisktu.

PAWLINA: Mhux l-avukat? Billi jkun jaf hu?

GUZI [*jistaqsi lil VICTOR*]: Tlewwimtu quddiem xihadd bar-rani, int u —

VICTOR: Le.

GUZI: Int u l-mejjet?

VICTOR: Le.

GUZI: Jew intom it-tnejn?

VICTOR u PAWLINA: Le.

GUZI: Ippruvaw iftakru — 'sata' samaghkom xihadd mill-girien? Nistghu nkunu zguri li hadd ma qal xejn? Ghal-lanqas li hadd ma sama' xejn? Ghajjattu?

VICTOR: Fejn naf! Stajna ghajjatna...

PAWLINA: Tghid int setghu semghuna... Allahares, Madonna! X'wahdadin! Tghidlil li ghad fadal x'jaqalghu!

GUZI: [Setghu semghukom, mela le! Oqghod zgur li ahna lkoll nifthu widnejna meta l-girien jitlewmu! Isma' ftit! Isma' x'qaltlu! — Issa ahna ghandna nahsbu l-hazin. Nistghu noqogħdu zguri li l-pulizija kellmuhom lill-girien. Issa hawn hu l-bužillis tagħna: x'qalu l-girien? Tghid semmewh it-tilwim? Min jaf?

PAWLINA: Allahares, x'wahdadin?

GINA: Nahseb li haslu idejhom, jien.

VICTOR: B'daqshekk għadu hadd ma qal li rani nispara — lil jew lil omni. Jien niehu —

GUZI: Jekk dawn il-girien qalu li semghuk tlewwem mal-professur u ma' ommok, l-aktar jekk semghu xi kliem kom promettenti...

GINA: Allahares!

GUZI: ... u qaluh lill-pulizija...

VICTOR: Kleku ġa smajnieh.

GUZI: Min jaf? Il-pulizija għandhom il-metodi tagħhom. Qe tifhimni? Tifhem x'qed nahseb jien? Jafu li tlewwimt mal-gharusa fuq il-motiv li għidna — jafu li tlewwimt mal-professur u ma' ommok, jekk semghu — ridthom ... jitolqu xulxin, ridt tkeċċi lill-professur — jafu bit-tehdid tiegħe dejjem jekk semghu — imbagħad f'dawk li jiem jinqas il-professur — raġel rispettat, medhi fil-kotba u l-istudju m'għandux għadu wiehed... qed tara liema hu l-biża' tiegħi Issa ftakru li intom it-tnejn eħadtdu dejjem li kellkom

tilwim mal-mejjet. Anzi int [*juri lejn PAWLINA*] għidt li hareġ minn dhawn 'ta' l-aqwa habib — il-mistoqsija tiġi wahedha: għaliex, għalfejn hbejtu? Għaliex għibtu?

VICTOR: Għaliex? Mela ahna se noqogħdu nuru l-affarijiet tagħna ma' ċikku l-poplu!

GINA: Hekk hu.

GUZI: Int tahseb hekk, il-pulizija jghidu: hbew il-fatti! X'sata' gagħalhom jahbu dak il-fatt?... It-tilwim li kellhom sata' kien jew holoq il-movent tal-qtil? Sata' gara... li... li... li riedu jehilsu minnu, u ma riedx iwarrab?

PAWLINA: Imma mhux hekk hu.

GUZI: Safejn jinteressa lilek le — imma Victor ma ridux, Victor keċċieh. Dan jista' johloq ipotesi qawwiya kontra tiegħu. Jien ingħidilkom li għamiltu hażin wisq li hbejtu. Żewġ fatti hbejtu — żewġ fatti li presumibilmement kellhom x'jaqsmu mad-delitt. Fatt minnhom ġa nkixef, nafu li nkixef. L-iehor? Forsi nkixef, forsi ma nkixefx — imma jista' jinkixef. Għamiltu hażin li hbejtu. Anzi jien — ikolli ngħidhilkom kif inhossħa, ma nhossnix soddisfatt... inhoss li għadkom qed tahbu xi haġa minni. Allura t-tnejn... it-tnejn ma ridtux turu l-affarijiet intimi tagħkom? It-tnejn? U qbiltu, qbiltu perfettament f'dak li hbejtu u ċadtu?... Qiskom ftehemtu... Hawn, qed tara? Tiġi wahedha: "Qiskom ftehemtu." Hargitli mingħajr ma hsibtha! Hawn, hawn għandna l-apparenza, l-elementi [*b'enfażi*] tal-komplicità.

VICTOR: Kieku qed tpingiha kerha!

PAWLINA: Jien ma nista' nifhem xejn. Anqas hila nahseb ma fadalli. Inhossni nfnejt. [*Kważi qed tibki.*]

GUZI: Qed inpingiha kif inhi... il-pożizzjoni. U ma' kulma għidna nżidu dik il-famuża stqarrija *in articulo mortis*. Ikolli ntennielkom, ingħidilkom li tinsabu f'qagħda kerha.

VICTOR: F'qagħda kerha u telquna?

GUZI: Billi telqukom dak ma jfisserx tabilfors li m'għadhomx jissuspettaw fikom.

Iqum, u jmur jittawwal mit-tieqa. Lil GUZI

Ejja 'l hawn ftit.

VICTOR ukoll imur jittawwal.

X'jidhirlek li qed jagħmel dak? Jistenna t-tfajla? Jista' jkun li telqukom għax għad m'għadhomx provi biżżejjed

biex iressqukom quddiem magistrat. Ga wissejtkom. Jista' jkun li tawkom ftit tal-habel...

PAWLINA [*twerżaq, taghti fuq wiċċha*]: Mela wahhalt f'rasek li tislitli ruhi!

GUZI: Sinjura, dan mhux il-waqt tal-kumplimenti. Intom tghidu li intom innoċenti. U jien nemminkom, m'ghandniex x'inghidu. Imma l-fatti jidhru kontra taghkom. U l-ebda avukat sinċier u onest — kif nibda ngħid... nitkellem għalija nnifsi... la nkun sinċier u anqas onest jekk ma ngħidilkomx li m'iniex konvint mill-innoċenza taghkom, li l-apparenzi kollha kontra taghkom. Tinsabu f'pożizzjoni serjissima. Jehtieg nanalizzaw kollox — u bir-reqqa u bis-sinċerità, minn kull angolu —

GINA: Dott, qisek qed tissuspetta fihom!

GUZI: Jien qed ingharbel il-fatti — qed ingħid dak li hu maghruf, u li jista' jwassal lill-pulizija f'xi konklużjoni dwar dak li għadu mhux maghruf... Il-fatt li telquhom lili xejn ma jikkonvinċini.

VICTOR: Lilek xejn ma jikkonvinċik, donnu.

GUZI: Jien inqis il-fatti.

VICTOR: Naf. [*Aggressiv*] Naf.

GUZI: Dawk huma l-fatti! [*Juri lejn it-tieqa.*]

VICTOR [*anqas konvint; donnu aktar wieġeb għax il-kelma ga kienet fuq fomm, milli għax qiesha*]: Naf...

GUZI: — ir-raġel li għandek hemm barra! [*Lil GINA*] Jista' jkun li għad m'ghandhomx provi biżżejjed f'idejhom... imma b'daqshekk m'iniex konvint li m'ghadhomx jissuspettaw fihom. 'Il hadd aktar għadhom ma arrestaw... jista' jkun li tawhom il-habel biex —

PAWLINA [*f'paniku, taqtagħlu kliemu*]: Biżżejjed, biżżejjed, biżżejjed! Gesù tal-hniena, jien m'ghamilt xejn! Jien innoċenti!

GUZI: Sinjura, jien nemmnek, jien! Imma l-pulizija? Il-pulizija jemmnuk? Tgħid emmnuk? Il-gurati jemmnuk?

PAWLINA [*miblugh*]: Il-gurati! Mela jien se ngħaddi guri? Le, jahasra!

GUZI: Ikkalma, ikkalma, sinjura. Ahna qed ingħidu jekk! Imma din haġa li trid tqisha: jekk, allahares qatt, tasal biex tgħaddi guri... il-gurati jemmnuk? — Il-gurati jridu jqisu l-fatti oġġettivament, kif imexxuhom l-imħallfin, fuq il-fatti li

jisimghu, mhux bis-simpatija jew is-sentiment — il-gurati m'humieq jien. Taf li hemm kaži fl-istorja tal-qurati. kriminalli... taf li kien hemm min kien innoċenti, u — miet — imghallaq?

PAWLINA: Imma jien innoċenti!

GUZI: Imma trid tipprowa li int innoċenti.

PAWLINA: Jien innoċenti...

GUZI: Trid tipprowa.

PAWLINA: Kif?

GUZI: Kif... bil-provi!

PAWLINA: Jien m'ghamilt xejn...Ghaliex?

GUZI: Ghaliex? X'jigifieri ghaliex?

PAWLINA: Jahasra, jien innoċenti!

GUZI: Provi! Provi! Fejn huma l-provi?

PAWLINA [*mahkuma minn attakk isteriku*]: Int, int, inti! Int ghibtni f'dan kollu! Ma hmiltnix inghix hajti! X'ridt tindahal?

VICTOR [*jisbel*]: F'hajtek mohhok, int! Int trid tghix! Int trid tgawdi! Int biss! Dejjem int!

PAWLINA: X'ridt tindahal?!

VICTOR: Fik innifsek taħseb — biss!

PAWLINA: Jien min haħseb fija?

VICTOR: U haddiehor ma jeżistix għalik? U ibnek? U jien? Hajti ma tghoddx? Mhux int tajthieli? Mela għalfajn ghibtni fid-dinja?

PAWLINA: Gibtek biex toqtolni bil-ghali!

VICTOR: Mhux biex teqridni bil-misthija!

GINA: U biżżejjed!

PAWLINA: Gibtek biex nishtek — ja kelb!

GINA: Oqoghdu!

PAWLINA: Biex nishtek — u nagħli li tajtek demmi!

VICTOR: Iva, ma, qed naqblu, taf, qed naqblu...

PAWLINA: U ngħid naqblux!

VICTOR: Għax jien xejn ma nafhulek!

PAWLINA: Rajt il-mewt għalik... biex gibtek fid-dinja ssugrajt

il-mewt. — Imma, ara x'qed inghidlek, ibni — [*tikkorreġi ruhha*] jew le, ma tafhulix, hux, ghidt? Ara x'qed inghidlek, u ifhimni: biex gibtek fid-dinja issugrajt il-mewt, imma ghad narak hiereġ minnha, u ma nxerridx qatra dmugh! Ghax m'ghadekx ibni!

VICTOR: U jekk nohrog mid-dinja, int tkun hriġtni!

PAWLINA: Mhux jien nohrogok, imma —

VICTOR: Int tkun hriġtni!

PAWLINA: — tistennix kelma wahda minn fommi!...

VICTOR: Int!

PAWLINA: Huwa kelma rrid!

VICTOR: Ghidha, mela, ghidha! U ma jkollokx min ifixklek! Tgawdiha hajtek!

GUZI jqum, jaqbad il-kappell. Jaghmel sinjal b'rasu lil GINA biex jitilqu. Jaqbadu herġin. PAWLINA u VICTOR mitlufin mid-dinja.

PAWLINA: Kelma! Kelma minghandi jonqos! Ara ma taħsibx li nitghallaq jien ghalik!

GUZI u GINA waslu fil-bieb ta' barra, imma ghadhom iħarsu 'l ġewwa, lejn dawk iż-żewġ mitlufin.

VICTOR [*qed jolfoq*]: Le, ma titghallaqx ghalija! Jien — jien nitghallaq ghalikom! Ghalikom ukoll! [*L-aħhar kelmtejn jindirizzahom lil GINA u GUZI.*] Ghax int ridt lil dik, u hadtha — u int ridt tilbes u lbist — u int ridt tghix hajtek — u jien...u jien... [*Jintafa' jixher fuq pultruna.*]

GUZI u GINA jitilqu. Jaghalqu l-bieb warajhom. Sadat-tant qed jidlam ġmielu. Imma ma jixeghlux.

PAWLINA: Telqu...

VICTOR joghrok wiċċu.

PAWLINA [*wara ftiit*]: Giet biex taghtina daqqa t'id, qalet... Bewġet 'il barra... M'ghadniex noghogbuha, ghandu jkun.

VICTOR [*ironiku, imma kważi minn taħt l-ilsien*]: Ghandu jkun! [*Wara ftiit*] Fl-na x'noghogbu!

PAWLINA: Min ihobbok tassew, ihobbok (il-ghawġ daqskemm fir-riżq. Halliha, jekk trid tmur, itlaqha — ma tkun tlift xejn. Ara ma tkunx iblah u taghtiha l-wiċċ, issa, meta targa' tigi tithanxillek. Daqshekk thobbok? Brava, x'konsolazzjoni

jkollok minnha! Jlena missierek, taf int kemm kien jahqarni, kemm ghamilli u žeblahni — darba, ma ninsa qatt, kont għadek daqsxejn ta' tarbiya — ma ninsa qatt meta daħal xurban, u rafa' jdejh fuqi, u int, daqsxejn ta' tifel, ridt tagħmel għalih — imma mieghu sabni dejjem, u f'kull ghawg — u meta nštehet f'qiegh ta' sodda, fl-aħħar, lili sab, dort bih sa l-aħħar. In-nisa mhux kollha jafu jħobbu. In-niedem —

VICTOR: Ma, biżżejjed!

PAWLINA: Dejjaqtek, ibni.

VICTOR: Għandi wġiħ ta' ras. Ma nistax naħseb.

PAWLINA: Tahseb xejn. Issa togghodx thewden, għax inkella l-manikomju se jirbaħna... [*Wara ftit*] Imma int ma taħsibhiex bħali? La telquna sinjal li ma jistgħu jgħidu xejn kontra tagħna. Wara kollox, x'xhieda hemm? Hadd ma ra xejn. Mhux billi jgħid dak. [*PAWLINA reggħet qabdet. L-attakk nervuż li għandha fuqha qed jinfexx f'dan il-kliem bla heġu xejn. Kelma wara l-oħra, aktarx tgedweġ milli titkellem, b'ton monotonu, bla lewn u bla haġġa. Imma donnha ma tistax tieqaf.*] Issa insa u serraħ mohħok. Jekk Alla jrid, tibda haġġa ġdida għalina. [*Imma hi nfisha mhix konvinta.*] Mhux billi qal dak... Dan kif bidel fehemtu f'daqqa waħda? Jaqaw raġa' bdielu u ma jridx jiddefendina? Mur ara, kieku, inkunu tlietna avukat gwapp, hej... Huwa jien naħseb li aħjar insibu iehor mill-ewwel. Xi tgħid int?... Ma tantx laqatni, ngħid għalija. Għada, l-ewwel xogħol, naraw inqabbdux avukat iehor, u nqabbdu avukat žiemel mill-ewwel. X'tgħid int? [*Ma jwiġebx. Tinsisti*] X'taħseb, Vic? [*Binha ma jwiġebx.*] Eh? Għandek xi wiehed f'rasek, int? Tgħid lil min inqabbdu?

VICTOR [*ma jiflahx jisma' aktar, jisbel*]: Ma, ma niflahx nisimgħek aktar! Għandi rasi trid tixkatta... [*Jitlobha bi hniena*] Biżżejjed!

PAWLINA: Tridx nara għandix xi aspirina...

VICTOR: Le...

PAWLINA: Trid?

VICTOR: Le...

Ikebbes sigarrett. Pawlina tiskot, imma wara ftit —

PAWLINA: Xi trid tiekol?

VICTOR: Xejn.

PAWLINA Xejn?

VICTOR: Xejn.

PAWLINA: Xejn?

VICTOR: Xejn!

PAWLINA: M'ghandekx gugh?

VICTOR: M'ghandix gugh.

PAWLINA: Mela bhali... Huwa xi ftit laned ghandna, imma
hobż m'ghandniex. [Wara ftit] Hadd ma ra xejn, wara kollox.
L-aqwa li hadd ma ra xejn... u li m'hemmx xhieda... Ix-
xhieda taghna t-tnejn ghandha teghleb jil tieghu. Ix-
xhieda ta' tnejn tiswa aktar minn ta' wiehed — hux hekk
ighidu? Ahna tnejn. Jekk ma jsibux l-arma... Int fejn
hbejtha?

VICTOR: U aqtaghha!

PAWLINA: Vic, ibni, ghax ma tghidx lili? Ma tafx x'jista' jinqala'
jekk, allahares qatt ilsieni jinxef...

VICTOR: Aqtaghha, ghidtlek! Mur — mur aghmel ftit kafè.

Tibqa' fejn tkun. VICTOR imur jittawwal mill-vetrata.

Wara ftit itawwal ghonqu. Mill-kanċell jidhol ĠUZI.

VICTOR imur jiftah il-bieb tal-lemin.

VICTOR: X'hemm? Ergajt ġejt?

Jidhol ĠUZI. Imidd ftit passi 'l gewwa u jieqaf.

VICTOR [waqt li jaghlaq il-bieb]: Ergajt ġejt?

ĠUZI: Iva.

VICTOR [bla hajjal]: X'kien? [Wara ftit] X'giebek lura?

PAWLINA: Poggi, sinjur.

ĠUZI jibqa' fejn ikun, indeċiż.

PAWLINA: Skużana, sur avukat, ghax ghadna —

ĠUZI: Ma jimpurtax, sinjura, taghtix każ. M'iniex se ndum.

PAWLINA: M'offrejnielek xejn, l-ewwel, gharukaża...

ĠUZI: Le, le, sinjura, halli.

PAWLINA: Rasi mhix hawn.

ĠUZI: Thabbilx rasek ghalija... Jiena ġejt biex inghidilkom
tahsbu ghal avukat iehor...

PAWLINA: Ghalieq, sur avukat?

GUZI: Ahsbu ghal avukat iehor. Ma nistax niddefendikom... Ma nistax niehu hsiebkom aktar...

PAWLINA [*wara ftit tas-skiet*]: Ghaliex? Mhux imhabba l-flus? Ahna mill-ewwel ghidnielek li ma nistghux inhallsu wisq. Imma Gina —

GUZI [*jaqtgħalha kliemha*]: Le, le, hallik mill-flus. Mhux għall-flus. Il-fatt hu li ma nhossnix konvint...ma nhossnix konvint mill-innoċenzá tagħkom. Dak hu. Ara ma tahsebx li qed nakkużakom, taf — jew niddubita, jew... imma... wara dak li smajt l-ewwel dahluli ċerti suspetti f'mohħi...ma nistax... ma jistax ikun... m'iniex konvint. Ma nhossx li qed tafdaw mieghi għal kollox, u fil-kuxjenza tieghi ma nhossx li nkun nista' niddefendikom tajjeb. M'iniex konvint jien, u nibża' li ma jirnexxilix nikkonvinċi lil-ġurati, jekk allahares qatt iwasslukom sal-ġuri. Jiddispjaċini... Nibża' li... ma... m'iniex f'pożizzjoni li niddefendikom tajjeb.

PAWLINA: Avukat —

VICTOR: U biżżejjed, ma!

PAWLINA: Avukat —

VICTOR: Ghidtlek biżżejjed, ma!

GUZI: Tista' ma tghidli xejn, sinjura, ghax jien deċiż. U jekk tippermettuli nagħtikom parir, araw kif titkellmu quddiem in-nies... titilfux raskom. U Gina—

VICTOR: U Gina?

GUZI: Iva, għandi aħbar hażina ohra, jiddispjaċini. Madankollu, ma nafx kemm kienet hażina l-ewwel wahda — avukati hawn kemm trid, u aħjar minni. Kont qed ngħid, Gina bagħtitlek dan. [*Inewwillu ċurkett tal-gharusija. VICTOR jibqa' fejn ikun. GUZI jmur iqieghdu fuq it-tavolin.*] Qaltlek —

VICTOR: Li mhix konvinta?

GUZI: — biex tinsieha. Ma tistax tkompli mleghek, u ddeċidiet li thassar kollox.

Skiet

GUZI [*wara ftit*]: Se nhallikom.

VICTOR [*b'imrar*]: Se tmur tghidilhom li m'intix konvint?

GUZI: Dak li smajt professjonalment jibqa' sigriet għandi. U

anqas Gina — anzi qaltli biex inghidilkom li dak li semghet —

VICTOR [*jaqtaghlu kliemu*]: Ara, dott, jekk tikser qalbha, ikkonslaha int!

GUZI: Sahha. Nawguralkom...

GUZI *jitleq. Jaghlaq il-bieb warajh.*

PAWLINA: Ghawg fuq ghawg. Rajt x'imhabba kienet thobbok, dik l-ohra? Telqitek hi! Mur ogghod irvina hajtek! Ehh, kemm ghad trid tghallmek id-dinja!

VICTOR [*minn taht l-ilsien*]: Min jaf tilhaqx.

PAWLINA: Eh?

VICTOR: Xejn.

PAWLINA: Puh ghal wiċċhom! In-nies...

VICTOR [*wara ftit*]: X'ridt tiftah halqek l-ewwel?

PAWLINA: Min, jien?

VICTOR: Mela jien!

PAWLINA: Jien x'ghidt?

VICTOR [*jisbel*]: X'ghidt? Ghidt kollox!

PAWLINA: Min, jien?

VICTOR [*jakkuzaha*]: Bżajt li tehel int! — M'ghandhomx provi! L-aktar jekk dawk it-tnejn imorru jghidu x'ghidt int!

PAWLINA [*inkwitata*]: Jien m'ghidt xejn. X'ghidt jien?

[*Binha ma jwegibx. Wara ftit*] Ghid!

VICTOR: Xejn... Mela int ghidt xi haga! Kxift kollox!

PAWLINA: Kxift — jien?

VICTOR: Le — jien!

PAWLINA: Ih!...

VICTOR: Sabek ghal taht snien — hadmek kif ried!

PAWLINA: Ih, x'kull wahda! Hadimni! U da' x'interess ghandu? Mhux l-avukat taghna?

VICTOR: Fejn naf ta' min hu. Ma tafx x'interess ghandu?

PAWLINA: X'interess?

VICTOR: X'interess! Fejn hi Gina? Telqet mieghu, hux?

PAWLINA: Giet biex tghinni, dik!

VICTOR: U telqet 'il barra.

PAWLINA: Victor...

VICTOR: Laghbek — wasslek fejn ried — ġaghlek tikxef kollox quddiem Ġina.

PAWLINA: U le, u x'int tghid? U ssahhanx mohhok. Jekk tas-sew thobbok —

VICTOR [*jaqtgħalha kliemha*]: Min ihobb gattiel?

PAWLINA: Victor! Ibni! Aghlaq halqek — kienet it-telfa ta' mument. Ix-xitan ghamiek. U Ġina fejn taf x'għamilt? Im-bagħad, allahares —

VICTOR: Allahares jtkellmu — f'idejhom ahna!

PAWLINA: Ibni, qed tagħmilli ras daqsiex...

VICTOR: Niftakar biss... niftakar li kelli nasal biex noqtol! Kelli hila noqtol, nasal biex neqred bniedem... X'ma tahrabx minni Ġina!

PAWLINA: Dat-thewdin jonqosni, mhux biżżejjed... Issa berred mohhok, halli ninsew. Halli ninsew! Li ġara ġara. Issa għadda u miet. Il-pulizija telquna. Provi m'għandhomx. Berred mohhok. Toqghodx thewden — issa.

VICTOR: Kif ninsa! Kemm indum haj indum nibża'. U jekk jittkellem xi hadd minnhom?... Dak jagħmel kollox biex jehles minni. Il-habel tal-forka marbut m'għonqi — skossa wahda jonqosni...

PAWLINA: Victor!

VICTOR: U għandi min jagħtihieli. Jew min jaf x'għad jista' jinqala'. Min jaf xihadd lemahx xi haġa? Min jaf? Min jista' jgħidli? Min isabbarni?

PAWLINA: Kif għasartli qalbi!

VICTOR: Flex ġibtini...

PAWLINA: Forsi ma jkun xejn!

VICTOR: Flex ġibtini... fiex ġibtini!...

PAWLINA: Victor...

VICTOR: X'wahdadin!...

PAWLINA: Ibni...

VICTOR: Hallini!

PAWLINA: Vic!

VICTOR [karba]: Ajma...

PAWLINA: Forsi ma jkun xejn...

VICTOR [mahkum f'disprament, joghrok wiċċu, b'imrar]: Qed tara f'liema bahar xhettni? Jekk ma ningabadx illum, nista' ningabad ghada. Min ighidli!

PAWLINA [wara ftit]: Forsi l-Madonna tidhol ghalina... Iva l-iżball tieghi ma jinhaferx? Hawn tant min jisraq, u joqtol, u jaghmel minn kollox — u ma jinqabadx — u jghaddi hajja beata. U jien — ghal żball wiehed, ghal frugha ta' siegħa, wara hajja kalvarju — kemm jien xortija hażina! X'xorti għandi, jahasra! [Tibki. Tahfen wiċċha bejn idejha mistrieħa fuq driegħ il-pultruna.] Alla hanin ahfrilna — ehlisna int! Dnubi ma jinhaferx? Lanqas iekk nitlob mahfra? [Dan il-kliem qed tghidu lil VICTOR, imma binha jibqa' jħares lejn naha oħra.] Victor, ibni, lanqas jekk nitlob mahfra? Ħares lejja. [Tmur tintaġa' gharkubbtejha quddiemu, tiddendel ma' rkobbtejh.] Għaliex ma tridx tħares lejja? Victor! Victor! [Iċċaqalqu. Jibqa' ċass. Tipprova ddawwarlu wiċċu lejha, jir-reżistiha.] Victor, arani gharkubbtejja —

VICTOR: Qed nara l-forka!

PAWLINA: Kif qed tinfidli qalbi!

VICTOR: Tiegħi ġa minfuda!

PAWLINA: Tharixx, mela. Tharixx. Forsi ahjar, forsi... ahjar. [Titilqu, tqum bilwiegħa. Taqbad twarrab. Issa dalam sewwa. Kif tkun hierġa mill-bieb tax-xellug, tiegħi, iddur. Titkellem b'lehen xott, ħiemed. Ghajnejha xotti, imma għandha l-biki f'qalbha.] Forsi ahjar tinsieni. Ma jixraqlix... Ara għandekx hila tinsa lil ommok li dinbet, u ftakar — ibni — imma ftakar f'ommok li reddatek halib bla htija — għadek tiftakarha? — u ipprova ahfer.

Tibqa' ftit ieħor fil-bieb, idha mahruġa lejn binha. Imbagħad tidhol. Hemda. Wara ftit, VICTOR iqum jippassiġġa bla sabar mal-kamra, minn tarf sa tarf, l-ewwel bil-mod, imbagħad iħaffef il-pass. Għandu fuqu ferħ ta' genn. Idejh ma' wiċċu, ma' rasu, ma' wiċċu mill-ġdid. Jonfoħ. Iżid iħaffef il-pass, issa bil-kemm mhux jġigri. Iwerżaq twerżiqa mahnuqa.

VICTOR [waqt li għadu jippassiġġa]: Uff! [Wara ftit, b'lehen oġħla] Uff!

PAWLINA [*tokrob minn gewwa*]: Biżżejjed...

VICTOR [*kwaži jwerżaq*]: Uff!

PAWLINA [*titlob hniena*]: Biżżejjed!

VICTOR [*twerżiqa*]: Uff! Uff!

PAWLINA: Madonna, biżżejjed!

VICTOR [*leħnu nieżel*]: Uff! [*Jintelaq fuq is-sufan, jokrob*]
Uff!... Uff!...

PAWLINA [*ghajta mkarkra*]: Biżżejjed!

IT-TIELET ATT

Ftit sighat wara. Il-lejl ghaddej ġmielu. Id-dawl għadu mix-ghul. VICTOR mimdud fuq is-sufan. F'idu, imdendla mal-ġenb tas-sufan, għandu sigarrett mixghul. Rieqed.

Wara xi nofs minuta, PAWLINA tittawwal bla hoss mill-bieb. Thares hosbiena. Togħrok mohha.

Is-sigarrett jaqa' minn bejn sugħbajn VICTOR. Ommu ter-saq bla hoss, tarfa' s-sigarrett mill-art, taqbad il-plattin mimli truf ta' sigarretti maħruqa minn fuq tavolin hdejn ras VICTOR, u, fuq ponot subghajha, bla hoss, tmur tarmi l-irmied eċċ. mill-vestrata, li tiftah b'reqqa kbira bier ma tagħmilx l-iċken hoss.

Tibqa' hemm ftit, hosbiena. Togħrok wiċċha. Imbagħad tagħlaq, tidhol, tieqaf thares lejn binha, konfuża, issummata. Titniehed, tqieghed il-plattin ta' l-irmied fejn kien fuq it-tavolin, dejjem bla hoss, titfi, u toħroġ.

Hemda shiha.

Qajl qajla tixghel roqgħa mill-palk, fil-fond tax-xena, xi erba' piedi għoli mill-art wara s-sufan fejn ikun rieqed VICTOR. Id-dawl fiddieni, hekk li jagħti idea ta' dawl ta' qamar u tal-lejl. Wara, id-dawl jieħu lwien oħra, minn roża għal aħmar, u minn isfar għal aħdar, skond it-tifsir psikoloġiku ta' dak li jingħad u jġigri fix-xena li ġejja. Ix-xemx tintemm f'tifqigħa dawl aħdar iġhammex.

Bilqieghda ma' l-art, biswit xulxin, jidhru GUZI, b'ĠINA bil-qieghda f'hoġru u mġhannqa miegħu, u VICTOR. It-tfajla għandha fuqha libsa sabiħa tal-evening, imma haġġa. It-tnejn l-oħra, u PAWLINA u VELLA, meta jidhru aktar 'il quddiem, b'ilbies tas-soltu. GUZI u ĠINA jitbewsu.

Il-bqija tal-palk tibqa' tidher indistintament, bhalkieku bid-dawl tat-triq, matul din ix-xena. M'għandniex x'ingħidu, fuq is-sufan għandu jkun hemm mimdud, mhux l-attur li jagħmel il-parti ta' VICTOR, iżda xihadd iehor li għandu l-istess figura u liebes bħalu. Jitqalleb, jokrob u jirraġġa fil-partijiet l-aktar eċċitanti tal-ħolma, l-aktar lejn it-tmiem.

VICTOR: Ġina, għalfejn qed tbusu? Int mhux lili thobb?

ĠINA: Min qallek li nhobb lilek?

VICTOR [*jidhak*]: Qed tinkini, hux?

ĠINĀ: U mur... hallina!

VICTOR: Ġina, bls-sod qed tghidli?

ĠINA: Mela biċ-ċajt!

GUŽI: Mela ahna niċċajta! Ghidlu, Ġina, ghidlu — da'qt nighidulek tatà.

VICTOR: Fejn sejin?

ĠINA: Fejn ma taraniex int.

VICTOR: Fejn se tehodha?

GUŽI: Fejn ma tiksrilniex rasna int.

VICTOR: Ma narakx aktar, Ġin?

ĠINA: Le.

VICTOR: Għaliex?

GUŽI: Ghax tkun wara l-paraventu.

VICTOR: Il-paraventu tal-paguni?

ĠINA: Ehe.

VICTOR: Ma narakx aktar?

ĠINA: Le, tista' tinsieni mn'issa.

VICTOR: Imma jien immut mingħajrek.

ĠINA: Ih, ih, ih, int mejjet!

GUŽI [*jidhak*]: Anqas jaf li mejjet — tassew li mejjet haj, mela. Hlisna minnek, sa fl-ahhar!

VICTOR [*ma jridx jemmen*]: Jien mejjet! U morru! Araw, ha', kemm nimxi. [*Iqum u jimxi.*]

GUŽI: B'daqshekk?

VICTOR: Ghax, bilhaqq, l-erwieh jimxu wkoll, hux? — Ġina, x'se nagħmel mingħajrek? X'se nagħmlu?

ĠINA: Bħal fil-forn.

VICTOR: U ej, hallik miċ-ċajt Mut miegħi, Ġina, trid? Ejja hobbni, Ġina! Ejja, ghax demmi jibjad mingħajrek — ejja busni — ejja tini n-nifs — ejja, Ġina! [*Jibki.*] Ejja baqbaqli demmi, Ġina, bl-imhabba u l--inkwiet, u bil-ghira.

GUZI: Isma' minnu, hej!

VICTOR: Gina! Gina!

GUZI [*lil GINA*]: U imxi!

Iqum

GINA [*lil VICTOR*]: X'taghtini?

VICTOR: L-imhabba.

GINA: L-imhabba x'nagħmel biha?

VICTOR [*jistagħgeb*]: X'tagħmel biha l-imhabba! L-imhabba tiegħi? Kif tghaddi mingħajrha?

GINA: Nghaddi ngħid. Ghira trid tghid, mela mhabba!

VICTOR: Naf indoqqhomlok, eh?

GINA: Iss, hej!

GUZI: Issawwatha — bravu!

VICTOR: Ahna hekk niddilettaw. Insawwatha, mela x'inhu! Int fejn taf x'inhi l-imhabba! Int bla demm! Meta ma tagħmelx kif ingħidilha jien, insawwatha; insawwatha — u meta naghmlu paċi, taraha tinħall u titfissed f'dirghajja. Hux veru, Gin? U turini t-tbenġil, u thobbni. Dik l-imhabba. L-imhabba tahseb biss għal rasha.

GINA [*mal-kelma tiegħu*]: Jien lil min jahseb fija rrid — min jagħtini xi libsa sabiha. Ara l-avukat x'tani. [*Turih il-libsa ta' fuqha.*]

VICTOR: Kull m'ghandi nagħtik.

GINA: X'taghtini?

VICTOR: Kull m'ghandi. Anki qalbi nagħtik. Ha. [*Jaqla' ċurkett minn sebgħu.*] Ha. [*Johroġ minn bwietu maktur, pinna, biċċa lapis, jitfagħhom f'hoġorha. Ifittex fi bwietu, f'hobbu. Johroġ revolver. Joffrihulha wkoll.*] Ha kollox, kull m'ghandi!

GUZI: Ara! Ara fejnu r-revolver!

GINA: Ara, imxi 'l hemm, Guz! [*tqum tigr*] — li ma jmurx isawwatni bih!

GUZI [*iqum wkoll*]: Imxi nirrapportaw il-ghassa. Qed tara fejnha l-arma! Imxi ngħidulhom.

VICTOR: Le!

GINA: Imxi, imxi. Qed nibza', ara. Imxi nirrapportaw.

VICTOR: Le, Gina, jahasra! Għaliex trid twassalni?

GUZI [lil GINA]: Taf li dik jonqoshom, biss? Biha jghaqqdu l-provi kollha.

GINA: Imbagħad?

GUZI: Ighallquh!

VICTOR: Trid tarani mghallaq, Gina?

GINA: Jien xi libsa rrid.

GUZI: Imxi nehilsuha dil-bieċa.

VICTOR: Le, kemm int kelb! Għaliex? Le! Iva, hniena m'ghand-komx? [*Jibki, imwerwer.*] Ara ma tmorrux tghidu, tafux, ara ma taghmlux xi hmerija, tafx. Ghax ighallquni, taf. Ighallquni! [GUZI u GINA jahbtu sejr in, VICTOR jitlobhom bi hniena.] Le, le! Gina, isma', ejjew lura! Dott, ahfirli! Henn għaliġa! Xi darba npattilek jien — le, ghax joqtluni, le...

GUZI: Ara ftit, x'biża'!

GINA: Għandu ghax jibża'!

VICTOR [lil GUZI]: Min jaf li kont int f'loki.

GUZI: Jien ma kontx nibża'. Kont niehu li haqqni.

VICTOR: Imma jien nibża'. Jien —

GUZI: Imxi, Gina, imxi!

VICTOR: Gina, itilqu lil dak. Ejja oqghod mieghi.

GINA: Mieghlek? X'nigi naghmel?

VICTOR: Int mhux lili thobb?

GINA: Lilek? [*Tidhak, dahka vulgari, kollha tmashir. Iddur kollha hlewwa lejn l-iehor.*] Smajtu, Guż? [*Tintelaq f'dirghajh. Jitbewsu.*]

VICTOR: GINA, ejja 'l hawn!

GINA: Ma rridx.

VICTOR: Gina! [*GINA ma taghtix uiden.*] U ejja, kiesha...

GINA: U hallini!

VICTOR: Mela dak ahjar minni?

GINA: Tridx tmur! Mela dan ahjar minnek!

VICTOR: M'ghadekx thobbnì?

GINA: Meta qatt habbejtek?

VICTOR: Allura kont tidhak bija?

GINA: Trid xi haġa? Jien lil dan inhobb — ghax ilibbisni. Ma' dan ingawdi. Aqta' kemm inhobbu!

Iddur u tbewwes, lil GUZI. GUZI jidhak ferhan. VICTOR irid jigri lejhom, ma jistax. Icaqlaq dirghajh, imma saqajh jibqghu msammrin fejn ikunu. GINA u VICTOR jiddiehk u bih. Jaghmel sforz, u jaqa' minn tulu.

GINA: Ara kif waqa'! [*Lil Guzi*] Mela min joqtol jaqa'? Int avukat, ghidli.

GUZI: Gibli l-ktieb tal-ligi, Gina, ha' nara.

Sadattant, VICTOR qam gharkubtejh. GINA tohrog u targa' lura minnufih bi ktieb daqsieq.

VICTOR: Avukat tal-beżqa!

GUZI: Issa ghandi segretarja.

VICTOR: Ghax-xoghol tridha!

GUZI [*lil GINA*]: Fuqex se nqieghdu?

GINA titlaqlu l-ktieb f'idejh, u tohrog.

VICTOR [*kif GINA tkun hierġal*]: M'ghidtlekx jien? Mela dik tajba ghal segretarja? Mela int biex taħdem tridha'!

GUZI: Jien nibza' ghaliha, ghax inhobbha.

GINA [*li sadattant tkun reġghet lura b'siggu bid-daħar magħmul minn injam milwi fit-tond*]: Int ilhaq ghastek! Ghidli, Guż, int avukat. Dak kif waqa'? Mela min joqtol jaqa'? Ara x'ighid il-ktieb tal-ligi.

GUZI [*iqieghed il-ktieb tal-ligi fuq il-maqgħad tas-siggu, jifthu u jaqra*]: Żelaq fit-telfa.

GINA: Qed tara! Min joqtol jitlef.

GUZI: Le — mhux hekk ighid il-ktieb. Min jitlef joqtol u min joqtol jintilef.

GINA [*tinferx tidhak*]: Mela Victor tlef u se jintilef! [*Għadha tidhak.*] M'ghadux ighodd għaliha.

Titlaq tigri, GUZI jigri warajha, u t-tnejn ighibu, ferhanin, dahkana. VICTOR iqum għal warajhom, iżda f'daqqa waħda jingħalaq quddiemu bieb tal-hadid, ta' ħabs. Jimsaħ id-dmugh. Imur lejn is-siggu, min-

naha tad-dahar, u jdeffes rasu biex jaqra fil-katieb tal-liġi. Jipprova johroġ rasu, ma jirnexxilux. Jithabat, kollu għal xejn. Jibki. Sadattant, il-bieb gheb.

VICTOR: Ma! Ma! Ejja ohroġli rasi, ma!

Tidhol tiġri PAWLINA.

VICTOR [imbazza']: Ma! Ma!

PAWLINA: Victor, xi gralek, ibni? U ara fejn deffes rasu! [*Kollha hlewwa, bhalkieku qed tkellem tifel ta' xi hames snin.*] Stenna, ruhi, stenna, qalbi, għax twegġa' — bil-mod... [*Tipprova tohroġlu rasu mid-dahar tas-siġġu.* VICTOR jibki mbazza'.] Hekk... bil-mod... ma gara xejn... qed tara... [*kif tohroġlu rasu*] qed tara! Ma gara xejn! Qed tara kif m'għandek xejn! [*Tbusu fuq mohħu.*] Wegġajt?

VICTOR: Le. Int ommi li tajtni halib innoċenti?

PAWLINA: Iva.

VICTOR: Jien inhobbok lilek.

PAWLINA: Jien ommok tal-halib innoċenti.

VICTOR: Lilek inhobbok.

PAWLINA: Imma minn din ma ntikx...

Minn armariju fil-hajt li s'issa m'jkunx deher, tohroġ felli dolliegħ. Tiekol minnu. Tidhol GINA.

GINA: Jien inhobbu d-dolliegħ.

VICTOR: Ma tridx tagħtina.

GINA: Mela sejra. [*Titlaq. Minn għewwa, waqt li titbiegħed*] Gużi, stennieni! Gejja miegħek!

PAWLINA tibqa' tmartar. VICTOR itajrilha l-felli minn idejha.

PAWLINA: Ara x'għamiltli, ja xifajk! Hassartli kollox! Telliftni kollox!

Taħtaf lil VICTOR minn rasu, iddeffishielu fid-dahar tas-siġġu.

PAWLINA: Kien nieżel għasel — ma hmiltnix kuntenta!

VICTOR: Ma, se tifgani! Ma, hallini! Ajma!

PAWLINA: Hu, ja kelb!

VICTOR: Mela int ommi li dinbet? Ma nhobbokx lilek!

PAWLINA: Noqtlok, ja kelb!

VICTOR: Hallini! — Ajma — Ajjut! Ajjut! — Se tifgani! [*Imwerwer.*] Ajma — Hallini! — Ajjut, ajjut! Qed immut!

Imma PAWLINA ma tahferx. Lehgiena, kiefra, iżomm lil binha b'sahha u qilla, b'rasu f'dahar is-siggu. Jidhol bil-girja l-professur.

VELLA: Imberkin daww li jibku, ghax isibu l-faraġ! Zommu tajjeb. Pawlina, aghfas! Zommu, ha nghinek jien. [*Jaqbad lil VICTOR minn ghonqu*] Aghfas! Kull bniedem hati —

PAWLINA: Titlaqx, Guż!

VELLA: — huwa l-bojja tieghu nnifsu!

VICTOR [*li sadattant kien qed jithabat, jonfoh, jibki u jharhar*]: Ajma, ja klieb! Se toqtluni — se toqtluni!

Qed jifga l-ahhar. Ix-xena tintefa. L-ahhar kliem, l-ahhar tharhir fid-dlam, fl-istess hin ma' dahka fantastika, ta' barra minn hawn, mill-professur. Mill-boghod, GUZI u GINA jinstemghu jsejhu lil xulxin cajtiera, kuntenti: "Guži!" — "Gina!" — "Guži!" — "Gina!" — "Uhu!"

PAWLINA [*issejjah minn gewwa*]: Victor! Victor! Xi gralek? Victor!

Ma jwigibx. Jokrob imwerwer, bla nifs, jilheg.

PAWLINA [*issejjah minn gewwa, imhassba*]: Victor!

VICTOR [*lilu nnifsu*]: X'holma hlomt! Kif se niggennen!... Kif se niggennen...

Tidhol PAWLINA.

PAWLINA: Victor... qum... qed tohlom?

Ma jwigibhix.

PAWLINA: Victor... qomt?

Ma jwigibx, imma jqum bilwieqfa.

PAWLINA: Ghax ma tigix timtedd? Se tibqa' hawn?... [*Wara ftit*] Imxi... [*Ma jwigibx. Wara ftit targa'*] Ejja, ibni, ejja mtedd... ghoddu sebah...

VICTOR: Mur, ma, mur orqod...

PAWLINA: Isma' minni, ibni...

Ma jwiġebx. Tmur tittawwal. VICTOR jintafa' fuq pultruna

PAWLINA: X'hin hu?... Eh?... Ajma!... [*Tjtniehed. Kif terġa' lura lejn nofs il-kamra*] Da'qt tisbah ġurnata ohra. Se tibqa' hawn int? [*Wara ftit*] Se titfarrak...

VICTOR [*imdejjaq*]: Kemm int fitta! Mur... mur orqod, int!

PAWLINA: Se tibqa' hemm?

VICTOR: Tiffittanix, ma!

PAWLINA *tintelaq bilqieghda fuq is-sufan. Tiehu nifs qawwi.*

Hemda. Ix-xena tibqa' mitfija għal xi nofs minuta. Imbagħad bil-qajla l-qajla jberber. L-ewwel ma jidher dawl hamrani 'l barra mit-tieqa, max-xefa. Imbagħad id-dawl jinfirx u jiċċara, sakemm dawl il-ġum jirgħel il-kamra. M'hemmx għalfejn jittiehed żmien esagerat, kemm tinghata l-impressjoni li l-lejl għadda u wasal il-ġum.

L-arloġġ għadu wieqaf. VICTOR u PAWLINA t-tnejn im-qajmin. Mitluġin, VICTOR fuq pultruna, PAWLINA fuq is-sufan. Imħassbin, mixruba, għajjena, im-ċajpra. Għajnejhom fil-ħofra.

Il-plattin ta' l-irmied maqlub ma' l-art hdejn is-sufan, imdawwar bi bċeġġeċ tas-sigarretti.

Mit-tieqa jidhru l-pulizija jqallbu l-ħamrija tal-ġnien. Kemm idum l-att, dejjem jersqu 'l quddiem, dejjem jagħafsu u jagħalqu lejn id-dar.

PAWLINA [*tqieghed idejha ma' rasha*]: Rasi trid tinqasam!... Uuuuu, Madonna henn għaliya int! Henn għaliya int! [*Toghrok wiċċha.*] X'lejl għamilt... x'lejl! [*Wara ftit*] Xi hlomt? Kemm bdejt tghajjat! [*Ebda twegħiba.*] Jien m'għalaqtx għajn m'għajn, lejl shih, Elf hsieb ġewni...

Skiel. Wara ftit tqum bi tnehida, u toħroġ mix-xellug. VICTOR ikebbes sigarret. Tidhol PAWLINA b'thermos u kikkra. Tressaq tavolin hdejn VICTOR, u tqegħed-hom fuqu.

PAWLINA: Hawn ftit kafè — ma tridx halib, hux? — Hux? — Hux?

VICTOR: Le.

PAWLINA: Ma tkissirtx fuq dik il-pultruna?

Tmur tittawwul mit-tieqa. Thares imħassba lejn il-pulizija. Targa' lura hdejn VICTOR, f'widintu, b'lehen barr —

PAWLINA: Vic, żgur mhux fil-ħamrija hbejtu?

VICTOR: Eh?

PAWLINA: Regghu ġew ihaffru fil-ġnien.

VICTOR: Qed nismagħhom.

PAWLINA: Żgur mhux hemm hbejtu?

VICTOR: Mhux hemm qieghed.

PAWLINA: Fejn qeghedtu?

VICTOR: Mhux hemm.

PAWLINA: Ghidli, Victor, serrahli rasi. *[Ma jwegħibhix. Tinsisti]* Ma tafx x'jinqala'... forsi...

VICTOR: U hallih! — Hu fejn hu.

PAWLINA: Int taf, mela. *[Wara ftit]* X'lejl għamilt! Anqas irrid niftakar. Hsibtni se niġġennen! Is-siġhat għoddejt看 wahda wara l-oħra — tokk wara tokk... Kemm hu ikrah il-lejl! U xi hsibijiet! U x'thewdin! U xi hsibijiet! Min jaf hekk — u min jaf hekk... *[Tinżel għarkubbtejha tiġbor il-plattin ta' l-irmied, tqieghdu fuq it-tavolin hdejh. Waqt li tkompli titkellem tiġbor mill-art il-fdalijiet tas-sigarretti.]* Id-dlam hassejtu jifgani. X'diqa! — U dik is-shana. Kemm kienet shana! Sa fl-aħħar għajni marret bija — u x'nistrieħ ... holma fuq holma... dak tgeżwir. U mbaġħad qajjimtni int — kemm għajjatt, Madonna! kif kont imwerwer! — X'tak — Xi hlomt? U mbaġħad żammejtni hawn... Alla hanin, kif se niġġennen jekk ma ssabbarnix int! — Meta sebah hadt ir-ruħ — u issa ġew b'dawk l-imġażaq — taq, taq, taq — ismagħhom — kull daqqa tidholli go mohħi, hekk, qishom isammruli l-imsiemer f'rasi. Ismagħhom! Ismagħhom!

VICTOR: Biżżejjed!

Iqum f'sahna. Jippassiġġa mal-kamra, mifzul, hosbien.

PAWLINA [*qed tibki, titniehed*]: X'se jigri minna?

VICTOR *joghrok wiċċu.*

PAWLINA [*wara ftit*]: Xrobtu dak il-kafè?

VICTOR: Iva.

PAWLINA: Issa x'se naghmlu?

VICTOR: X'inhu?

PAWLINA: Irridu nahsbu ghal avukat ġdid.

VICTOR: Issa naraw.

PAWLINA: Mhux ahjar nahsbu?

VICTOR: Issa naraw.

PAWLINA: Dalghodu stess, taf.

VICTOR: Iva.

PAWLINA: Ghandek lil xi wiehed f'rasek?

VICTOR [*imdejjaq*]: Issa naraw!

PAWLINA: Hu parir. Issa nqabbdu wiehed sewwa mill-ewwel la se nbiddlu... U li ghandna naghmlu, naghmluh. Ghax mhux fihsebhom ihalluna bi kwietna. [*Wara ftit*] Isma', ma dfintux fil-ġnien, hux?

VICTOR: Le.

PAWLINA: Ihm?

VICTOR [*bil-herra*]: Le, ghidtlek!

PAWLINA: Tishonx, ibni... ghax jien kieku nixtieq inserrah rasi...

VICTOR: Tista' sserrahha.

PAWLINA: Imma — tishonx, Vic — kieku tgħidli fejn hbejtu —

VICTOR: Ma kontx se ġġibli l-kafè?

PAWLINA: Mela ma xrobtux? Hemm arah. [*Turihulu fuq it-tavolin.*] Ixorbu ghax se jiksah. Daqsi rašek flokha int.

VICTOR *jixrob il-kafè.* PAWLINA *tmur tittawwal.*

PAWLINA: Qed jiehu s-sajf. [*Tidhol mit-tieqa.*] Ghax ma tahsebx ghal libsa, Vic... l-ilbiesi li kellek is-sajf li għadda hallewk issa. [*Wara ftit*] Ma tahsebx li pingħihelna kerha ż-żejjed?

VICTOR: Jien naf!

PAWLINA: Ma tahsebx?

VICTOR *ma jwiġebx. Hemda — barra hsejjes ta' l-imghażaġ.*

PAWLINA: Ma ġieħ bil-ġurnal dalghodu. Issa tal-halib noq-ghodlu għassa — ma jmurx iħallina bla halib... Ismagħhom dawk [*turi lejn barra*]. Qed itaqqbuli qalbi! Da'qt jidhlu hawn ġew!

Skiet. Wara ftit, PAWLINA tiehu l-kikkra minn fuq it-tavolin. Imma f'daqqa wahda, binha jiġri lejn it-tieqa. Jiftahha. PAWLINA tieqaf thares.

VICTOR: Ma tahsbux li harbattuh biżżejjed dak il-biċċa ġnien? Ejja ara, ma, u oġħa! Qed jaġħaḡħulek tajjeb! Ghidulna x'intom tāttxu, tridu? Taqtgħux qalbkom taf, fl-aħħar issibu xi kelb mejjet. [*Jidhol 'il ġewwa. Jintafa' bilqiegħda fuq is-sufan. Wara ftit iqabbað sigarrett iehor. Idejha jir-togħdu.*]

PAWLINA: Għadhom jissuspettaw fina, ibni. [*Skiet. Wara ftit*] Kellu raġun, l-avukat. Tgħid jafu xi haġa?

VICTOR *imħawwad. Ma jafx x'jibda jaġħmel. Jarġa' jqud jippassiġġa. Jitfi s-sigarrett. Jarġa' joqgħod bilqiegħda. Iqabbað iehor.*

PAWLINA: Victor. [*Ma jwiġebx. Wara ftit*] Victor.

VICTOR *jibqa' ma jwiġebx. PAWLINA tagħlaq it-tieqa. Tmur bilqiegħda hdejn binha fuq is-sufan.*

PAWLINA: Hares, ibni, ejja nitkellmu ftit, trid? Ismagħni. Jien dal-lejl ma rqađt xejn u qgħadt naħseb... kif l-aħjar naġħmlu jekk jaqbduk... Issa jien m'għadnix żġħira, u għext haġja tajba — m'għandix x'nilmenta, gawdejt ġmili. Imm'issa bdejt nixjiej. Int għadek qed tibda l-haġja, ibni. — Jien kbirt. — Sewwa kont tgħidli, dik iż-żebgħa ma kelli x'irridha — arani, qisni wahda ta' sebgħin! Jien għaliġa, qed naħseb, jissuspettaw fina, u ma jissuspettawx, għaliġa — jien x'baqaġħli minn din il-haġja? [*Ma tafx kif tibda tkompli u tgħid x'għandha f'moħħa.*] Tgħid għandhom provi?

VICTOR: Min jaf!

PAWLINA: Tgħid jaqbduk — jaqbduha?

"Jien qtiltu! Jien qtiltu!" Xena mill-final ta' L-EWWEL JIEN! kif dehret fit-Teatru Manoel. Antoinette Soler tidher fil-parti ta' Pawlina, u Mannie Spiteri fil-parti ta' Victor.

VICTOR: Jien naf! Fik m'ghandhomx x'jaqbdū!

PAWLINA: Hares — kieku nghidilhom li jien?

VICTOR: X'inhu, li int?

PAWLINA: Li jien, li qtiltu jien...

VICTOR ma jghid xejn.

PAWLINA [*wqra ftit, tissokta*]: Nghidilhom li ridt nehles minnu, li ma riedx jitlaqni bi kwieti — li kont ili nipprova — tlabtu biex jitlaqni u jhallini bi kwieti, u baqa' jipperseg-witani, u fi-ahhar... u fi-ahhar iddisprajt, u...

VICTOR jibqa' jhares ċass.

PAWLINA: X'tghid?

VICTOR ma jwiġebx.

PAWLINA: X'tahseb? Jew nista' nghidilhom li ittradieni...

Skiet.

PAWLINA: Jien spiċċajt... bloqt... Jien x'ghandi x'nitlef? X'baqaghli mid-dinja? [*Wara ftit*] Jekk se jaqbduna u jehel xihadd minna — ahjar nehel jien minnek.

VICTOR: Trid tehel int, allura?

PAWLINA: Iva. Int ghadex tfal, ibni, ghadex tfal. Ghad ghandek hajja shiha quddiemek. Ejja nagħmlu kif qed ngħidek jien.

VICTOR: Ma jemmnuqx. Dak qalilhom li jien qtiltu.

PAWLINA: Ma satax ra hażin? Kieku emmnuh ma telquniex. Aktar jemmnu lili milli lilu. U jien nahilfilhom ukoll li ma kienx jahmlek — u ma nkunx qed nigdeb. Nghidilhom li kien imhabba fik li tlewwimna, u jien ridtu jitlaqni ghax inti ma ridtux jidhol hawn ġew aktar, u kien se jidhol bejni u bejne. Ara kemm tiġi tajba! Imqar jekk semghu xi haġa... [*VICTOR jibqa' sieket.*] Hekk se nagħmel.

VICTOR [*kważi jkellem lilu nnifsu*]: Jien x'ghamilt? Jien x'nahti?

PAWLINA: Isma' minni.

VICTOR [*bhal qabel*]: X'nahti jien? Ghax ghandi nitgħallaq jien?

PAWLINA: Mhux qed ingħidek? Hallini mmur ingħidilhom li jien.

VICTOR: Se jaqbduni, žgur jaqbduni, žgur. Jafu kollox.

PAWLINA: U... mindaqshekk... jien inghid li le.

VICTOR [*jibqa' sejj*]: U int kxift kollox quddiem dawk it-tnejn Dawruna! Ipprova ohroġ, ara ssibhomx warajk! Qed jaghtuna l-habel biex niddendlu bih. Kemm ha gost ighid-ilna lbierah! — Kif nahrab? — Ma rridx immut! Ma rridx immut!

PAWLINA: U ma tmutx, ibni. M'ghandekx htija, sewwa qed tghid. Jien nahti —

VICTOR [*nofs ghajta*]: Mhux int tahti? — Mhux int?

PAWLINA: Iva, jien! Jien gennintek, jien sahhantek. Ma ntbahtx li kont kbirt, u bdejt tifhem id-dinja — ma ridtx nifhem. Ma ridtx inneghi l-ghamad minn quddiem ghajnejja...

VICTOR [*jakkuzaha*]: Int tahti! Int ġagħaltni! Ma ridtx tisma'! Ma kellekx xi tridu — kif ma ridtx tifhem? Wissejtek jien, wissejtek — u meta mhabba fikom telqitni Ġina wkoll, iddisprajt — meta anqas lil dik ma stajt inkellem minghajr ma nisthi — meta canfrtini bik, iddisprajt, ma, iddisprajt! Ma bqajtx nara aktar, ġhamejt —

PAWLINA: U jien ukoll ġhamejt —

VICTOR: — u meta rajtkom... hemm, fil-bieb, dik il-lejla... intom flimkien... u jien wahdi... mahrub minn shabi, mifrud minn Ġina — min jaf fejn kienet dik... imhabba fikom, ghax ridtu d-dinja kollha għalikom — ma nafx x'ghamilt, anqas naf kif... fejn naf... ma nafx... rajtu jaqa' ma' l-art, u demmi kesah! [*Jibki.*] U bdejt nibza', imbagħad...

PAWLINA: Ibni, ahfirli! [*Thaddnu ma' sidirha. Wara ftit*] Sfoga, ibni. [*Tbusu fuq rasu.*] Ibki, tibzax... Kemm ili narah dak id-dmugh niexef f'ghajnejk! Sfoga, istrieħ, dak il-biki kien qed jaqsamlek qalbek... U ghajjarni, ghax jisthoqqli, u wegġagħni... Jien kont il-kaġun tiegħek. — Imma tisthetnix — aghdirni, jekk tista' — ahfirli, Nehhejtu l-ghamad sa fi-ahħar. Insejtha d-dinja, u qed nara htijiet. Dnibt kontra ibni. Hsibt għal rasi. Lilek insejtek.

VICTOR *jinqala' minn hdanha. Titolbu —*

Hallini nħallas jien, ngħidilhom li jien qtiltu — il-htija tiegħi, mhux tiegħek. Hallini npatti — forsi nnaddaf ruħi u Alla jahfirli...

VICTOR iqum bilwieqfa. Taqbdū minn idu.

... għax jekk nibqa' b'din l-indiema f'qalbi se niġġennen!
Jekk nibqa' b'dat-thewdin f'rasi, b'dat-tismir, b'da'...
b'dax-xitan li dahalli ġo fija... se nindanna!

*Jinhall minn idha. Jitbieghed pass jew tnejn.
Jieqaf ihokk rasu f'nofs il-kamra. Ommu titlob
hniena —*

Se nindanna! Minn dak il-lejl ili ma norqod... Mohhi sar
ġebba — ġebba tqila tagħfasli, tagħfasli rasi. Ma tiġikx
hniena minni? Jekk — Alla nixxifli isieni! — jekk inehhu
lilek!... Jien x'nagħmel? Min isabbarni? X'nagħmel? Lanqas
il-ġenn ma jnissini, kieku! Liema qassis jiskunġrali ruhi?
Naqbeż, kieku, żgur naqbeż, minn fuq l-oghla sūr, minn
fejn l-aktar nitfarrak, blex forsi anki ruhi tintemm ukoll!
[*Tintafagħlu għarkubbtejha.*] Henn għaliġa, ibni! Tridni
nghiġlek ibni? Hallini nhallas jien għalik — le, għall-htija
tiegħi. Hallini nsaffi ruhi, inpattilek, ibni — innehhi dal-piż
fi-ahhar, dat-toqol minn fuq mohhi — nobrox dit-tebgha
minn fuq ruhi [*tobrox sidirha b'idejha t-tnejn*] — u fi-ahhar
inhares lejn wiċċ Alla!

Tixher. Binha ma jwiġebx. Wara ftit —

Ma tridx? Ma tridx inkunu kuntenti t-tnejn? Jien inhallas
irrid, u int trid tghix. Issa fi-ahhar tgawdiha haġtek, tinsa
l-imghoddi —

VICTOR [jaqtgħalha kliemha, idur lejha]: X'ninsa?

PAWLINA: — l-imghoddi...

VICTOR: Il-kuxjenza?

PAWLINA: Eh?

VICTOR: U l-kuxjenza?

PAWLINA: Kif? X'kuxjenza?

VICTOR [ironiku]: X'kuxjenza?

PAWLINA: Ibni, ma nafx x'int tghid...

VICTOR: Xi tridni? Ninsa qtil u niftakar iehor?

PAWLINA: X'int tghid?

VICTOR: Niftakar iehor?

PAWLINA ma tistax tifhem. Tibqa' thares lejha.

*VICTOR: Jekk jien inhallik tmur tiegħu l-forka għaliġa — jekk
joqtlu lilek —*

PAWLINA: Ismaghni!

VICTOR: — jekk joqtlu lilek —

PAWLINA: Ibni!

VICTOR [jisbel]: Jekk jien ibnek, int, Ommi. Xi trid? Inhalli-hom joqtlu lilek ghall-htija tieghi? Noqghod fommi sieket? Nifga li ruhi? Inhallik titla' l-forka ghalija? U mbaghad? U mbaghad?

PAWLINA: Hallini nhallas ghal dnubi!

VICTOR [jibqa' sejjer]: U mbaghad inghix hieni?

PAWLINA: Hallini nsalva ruhi!

VICTOR: U jien x'naghmel b'ruhi? Int issalva ruhek! Int thallas dnubek! U jien min isalvahieli? Mhux biżżejjed qtilt darba? Tridni narga'? Trid targa' tippuntali idi — kontra tieghek? Kontra ommi?

PAWLINA: Vic, ibni, ismaghni!

VICTOR: Le, ma, ghalxejn, tghidlix!

PAWLINA: Ismaghni...

VICTOR: Hallini!

PAWLINA: Ismaghni!

VICTOR: Ma rridx naf!

PAWLINA: Vic!

VICTOR: Ma, kollu ghalxejn.

PAWLINA: Imma ghaliex?

VICTOR: Ghax ghidtlek ghalxejn.

PAWLINA: M'intix tifhem — jien, jien qed nitolbok —

VICTOR: Naf.

Ikun se jwarrab. It-tempo ta' l-imghazaq dejjem jit-haffef.

PAWLINA: Victor!

VICTOR: Hallini!

PAWLINA: Victor!

VICTOR: Trid tehles mill-htija tieghek u tweekkha lili? Ergajna qed nahsbu ghal rasna, ma — qed tara? Fit-tgawdija tal-gisem hsibt ghal rasek — u issa ghax gejna ghar-ruh, se targa'? Targa' tahseb ghal rasek? Jien qtilt. Htija tieghek

qtilt! U htija tieghek nitla' l-forka! [*Brutali.*] Htija tieghek — nitla' l-forka!

PAWLINA: Victor, le! Iskot! Ma tafx x'inti tghid! —

VICTOR: Naf x'jien inghid, Jien qtiltu —

PAWLINA: Tghajjatz!

VICTOR: — u htija tieghek qtiltu! —

PAWLINA: Biżżejjed! Biżżejjed!

Tqum tigri, tmur taghlaqlu halqu.

VICTOR [*mitluf, jibqa' sejjer*]: — ghax int ridt tgawdi hajtek — u jien iddisprajt —

PAWLINA [*tgiddem idejha*]: Victor, iskot, ghidtlek! Se jisim-ghuk!

VICTOR: Jien qtiltu! —

PAWLINA: Iskot!

VICTOR: U issa tridni nhammeg ruhi, blex tnaddaf ruhek int — tridni niddispra jien, biex tikkonsla int!

PAWLINA: Victor!

VICTOR: Ma tarax li dak id-dmugh ghalik innifsek qed ixxerrdu —

PAWLINA: Ibni!

VICTOR: — ghalik, mhux ghalija? Ghalik innifsek qed tahseb —

PAWLINA: Victor!

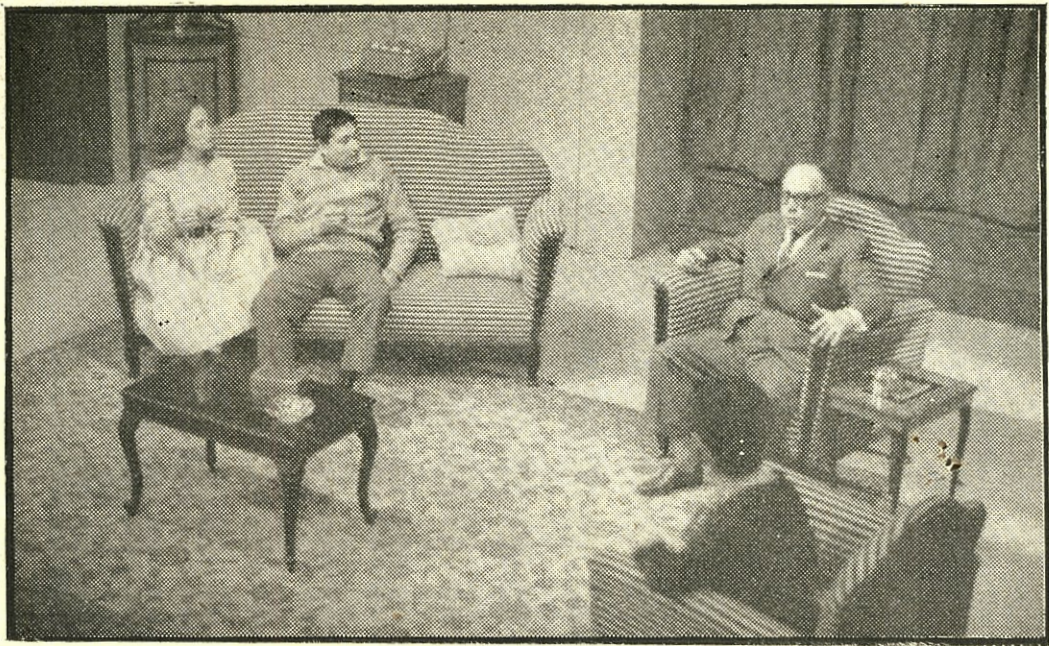
VICTOR [*li jibqa' dejjem sejjer bla ma jieqaf ghall-interruzz-jonijiet ta' ommu*]: Ghalik, mhux ghalija! Ghalik, ghalik! Ghalik! Int — int, int, int, int! Dejjem int!

VICTOR, imbażża', iddisprat, kien jitkellem b'lehen fgat u mahnuq, iżomm lehn u kemm jista' jkun kontrollat, ghalikemm xi ghajta lil hawn u lil hinn tahrablu. Issa f'daqqa wahda jaghtih ferh ta' genn. Mat-tielet "Ghalik" jinfexx iwerżaq, bilkemm mhux mitluf minn sensih, jarma jaghti fuq wiċċu u jgħebbed xagħru.

PAWLINA *tigri lejha, tiddendel miegħu, trid iżzommu, issikktu, taghlaqlu halqu.*

Il-hoss ta' l-imghażaq waqaf. Jersaq pulizija bil-girja mat-tieqa.

PAWLINA: Victor, Madonna! Victor! X'se tagħmel b'idejk!

"Il-bniedem bhall-ġemel — jehtieg jinżel għarkubbtnejh ha jitgħabba." Ines Farrugia (Ġina), Mannie Spiteri (Victor), Victor Apap (Gużè) u Antoinette Soler (Pawlina) fl-ewwel xena ta' l-ewwel att ta' L-EWWEL JIEN!

VICTOR *jinhall minn dirghajn ommu, jimbuttaha bil-herra, tibqa' sejra bilqieghda ma' l-art.*

VICTOR [*iwerżaq*]: Jien qtiltu! Jien qtiltu! [*Jitlaq jigr i' l barra, mitluf minn sensih, u jgħib mill-kancell bil-pulizija jigr u għal warajh, iġhajjat*] Jiena qtiltu! Jiena qtiltu! Jiena qtiltu!...

PAWLINA [*kif tkun bilqieghda fl-art*]: Victor!... Victor!... Victor!... Victor!...

Tqum gharkubbejha, idejha t-tnejn mahruġin 'il barra. Tintelaq għal wiċċha ma' l-art, issejjah lil binha, tixher u tolfoq. Lehenha għax-xejn għax-xejn. Siparju bil-mod.

TMIEM

Dan id-dramm, li jiena kont lestejt f'Novembru 1952, grajtuh hawnhekk kif inhadem fit-Teatru Manġel fit-2, 3 u 17 ta' Frar 1963, b'xi tibdil żgħir mill-kopjun originali li qrat il-ġurija tal-Konkors.

Dak li bdilt kienu xi kelma jew xi espressjoni lil hawn u lil hinn. Zidt ukoll xi erba' battuti, u x-xena tal-holma neħhejtla minn tmiem it-tieni att u qeghedtha fil-bidu ta' l-aħhar att.

ĠUŻE' DIACONO.